

Başlangıcından Cumhuriyete Kadar Ana Çizgileriyle Türk Hikâyesi

Ayşe DEMİR

Giriş

TÜRK EDEBİYATINDA hikâye, XIX. yüzyıl içerisinde geleneksellikten sıyrılıp biçim değiştiren önemli bir edebî türdür. Hikâyenin geçirdiği bu değişim süreci oldukça belirgin olmuş ve geleneksel hikâyelerle modern hikâyeler birbirlerinden -neredeyse iki farklı tür sayılabilecek derecede- ayrılmışlardır. Ancak gelenek ve kültür, bir devamlılık hâlinde olduğu için, yansımalarını zaman zaman yeni gelişen hikâyede bulmuştur. Bu sebeple biz de bu zaman dilimini ele aldığımız çalışmamızda türe önemli katkıları olan yazarlardan hareketle değişen ve gelişen hikâye anlayışını yapılmış çalışmaların ışığında ana hatlarıyla değerlendirmeye çalışacağız.

Modern Türk hikâyesinin gelişimini edebî dönemlere göre ele almaya geçmeden önce birkaç noktaya değinmek gerekmektedir. Bunlar divan ve halk edebiyatlarında hikâyenin genel görünümü ile bu iki kolun modern hikâye anlayışına tesirleri ve yeni hikâye yolunda ilk adımlar olarak nitelenilebilecek olan *Muhayyelât* ve *Müsameretname*'nin Türk hikâye tarihindeki yerinin belirlenmesidir.

Dîvan Edebiyatında Hikâye

Çağdaş Türk hikâyesinin ana kaynaklarını üç noktada toplamak mümkündür. Bunlar divan edebiyatı, halk edebiyatı ve Batı edebiyatıdır. Divan edebiyatının sürdürdüğü yüzyıllar içerisinde şiir yegâne ve en önemli tür olarak görülmüştür. Şiire gösterilen önem her yüzyılda birçok şair yetişmesine ve şiirin hem içe-

* Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

rik hem de teknik bakımdan mükemmelleşmesine hizmet etmiştir. Şiir türü açısından dikkate değer ve oldukça sevindirici bu gelişme ne yazık ki mensur türler için geçerli değildir. “Nesre karşı gösterilen bu küçümser tavırlara rağmen eski Türk nesri nazım kadar olmasa da gelişimini sürdürmüş, tarih, seyahatname, hikâye, menakıpname, tefsir, hadis, fıkıh, siyer vb. alanlarda pek çok kıymetli eserler kaleme alınmıştır. Bunların içinde hikâye, en az itibar edilen, hatta hafife alınan, küçümsenen bir nesir türüdür.”¹ Şiire ve şaire gösterilen tevecühün hikâyeye ve hikâyeciye gösterilmemesi doğal olarak bu türe olan ilgiyi azaltmıştır. Ancak eski Türk edebiyatı kadrosundaki yazarlar eserlerine imzalarını atmamak gibi uygulamalarla² hem kendilerini korumuşlar hem de hikâye türünün güzel örneklerini oluşturmuşlardır.

Hikâyeciliğimizde yenileşme çabaları Tanzimat sonrasında başlamakla birlikte hikâyenin bir anda tamamen Batılı bir yapıya büründüğü söylenemez. Bu değişim ilk zamanlarda daha yavaş olmuştur. Türk hikâyesine Batılı/modern diyebilmek için Samipaşazade Sezai ve Halid Ziya’yı beklemek gerekecektir. Modern hikâye yazarı diyebileceğimiz bu yazarlarda bile geleneğin etkisi tamamen silinmemiştir. Kaldı ki onlardan önce gelen yazarların eserlerinde geleneğin kendisi ya da izleri oldukça belirgindir:

Gerek şekil gerekse muhteva olarak telif eserlerinde klâsik hikâyeciliğimizin izleri devam etmiştir. Başta Ahmed Midhat’ın olayın akışını keserek okuyucuya bilgi verme tekniği, Namık Kemal ve daha başka yazarların mensur hikâye ve romanlarında manzum metinler kullanarak ifadeyi zenginleştirmeleri bu izlerden ilk akla gelenleridir. Namık Kemal’in *İntibah* adlı romanının[ın] konusu da klâsik hikâyelerden alınmıştır. *İntibah*, konusu Sultan IV. Murad döneminde geçen realist İstanbul hikâyelerinden *Hançerli Hanım*’ın ve *Letaif-nâme*’nin biraz daha genişletilmiş, XIX. yüzyıla adapte edilmiş şeklidir.

Klâsik edebiyatımızda sık görülen iyilerin hep iyi, kötülerin hep kötü olduğu, idealize edilmiş şahıslar, Tanzimat sonrası hikâye ve romanlarında görülür. Bu arada yersiz tesadüflere de sıkça rastlanır. Fakat olağanüstü masal unsurlarına Tanzimat sonrası hikâye ve romanlarda artık rastlanmaz.³

Hasibe Mazıoğlu klasik hikâyenin bu özelliklerini, onların modern benzerleri karşısında yaşayamamasının başlıca nedenleri olarak değerlendirir. Konu, şahıs kadrosu, zaman ve mekân bakımından gerçeğe olabildiğince yaslanan modern hikâye, fantastik olarak da niteleyebileceğimiz eski hikâyemize yaşama imkanlarını vermez. Bazı motif ya da unsurlar modern hikâye içinde bulunursa da geleneğin tamamının ayakta kaldığından söz edilemez.

1 Hasan Kavruk, *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, İstanbul: MEB Yayınları, 1998, s. 6.

2 A.g.e., s. 6.

3 A.g.e., s. 12.

Halk Edebiyatında Hikâye

Tanzimat'tan sonra modernleşen hikâyemizin tek ve asıl kaynağı Batı edebiyatları olarak görülse de bu hüküm bütünüyle doğru değildir. Modern hikâyeciliğimizin başlangıcında divan ve halk edebiyatının tesirleri oldukça yoğundur. Ancak bu durumun Batı edebiyatının etkisiyle gerilemesi, modern hikâyemizin asıl kaynağının yabancı edebiyatlarda olduğu inancını kuvvetlendirmiştir. Oysa ilk dönem hikâyelerimizle, halk ve divan edebiyatı geleneği doğrultusunda oluşturulmuş hikâyeler mukayese edildiğinde aralarındaki paralellikler açık bir şekilde görülür. Zaten edebiyatın ve kültürün bir devamlılık olduğu düşünüldüğünde eskinin kesin bir tarihte bitmeyeceğini, yeninin içerisinde yaşamını sürdüreceğini söylemek mümkündür. Gelenekten gelen her unsur belli bir süre sonra varlığını kaybediyor gözükse de aslında o sadece form değiştirmektedir. Değişen toplumun değişen zevk ve ihtiyaçlarına göre gelenek yeni şekillere bürünerek kendini korur. Bu durum, artık yaşamadığına hükmedilen bir türün, motif ya da imajın yıllar sonra birden bire yeniden ortaya çıkışını da açıklamaktadır.

Nitekim ilk hikâyecilerimizle birlikte sona eren divan ve halk edebiyatı hikâye geleneği, yeni olanın içinde erimiş, günümüze gelinceye kadar birçok defalar hikâyelerimizde varlıklarını etkin biçimde hissettirmişlerdir. Modern hikâyemizin başlangıç noktasında halk hikâyeleri ve hikâyeciliği en az diğer iki etken kadar tesirlidir.

Halk hikâyeleri ve hikâyeciliği alanında pek çok çalışma yapmış olan Pertev Naili Boratav, modern hikâyenin birçok anlamda halk hikâyelerinden beslendiğini savunmaktadır. Tanzimat döneminde de halk edebiyatı öğeleri yeni hikâye ve romanlarda çeşitli görünümelerde devam etmiştir. Özellikle bu gelenek içerisinde yer alan meddah hikâyesi Ahmet Mithat Efendi'nin roman ve hikâyelerinde üslûp bakımından bir devamlılık kazanmıştır. Aynı ya da benzer şekiller -her ne kadar modernliğe adım atılmış olsa da- devrin diğer hikâyelerinde de bariz bir şekilde görülebilmektedir.

Modern Türk Edebiyatının Başlangıcında İki Eser

Muhayyelât

Türk edebiyatında hikâye türü söz konusu olduğunda anılması gereken ilk eserlerden biri Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelât*'dır. *Muhayyelât-ı Aziz Efendi* hikâye geleneğimiz açısından kayda değer bir eserdir. Gelenekle yeni hikâyenin arasında *Müsameretname* ile birlikte 'eşik'tedir. Bu eseri iki farklı bakış açısından değerlendirmek mümkündür. Geleneksel hikâyeciliğimiz noktasından değerlendirildiğinde bu eseri yeni ya da yeninin başlangıcı sayabiliriz. Çünkü eserde zaman-mekân kavramları daha gerçekçi, anlatım ve üslup daha

sadedir. Diğer taraftan, modern hikâye zaviyesinden ele alındığında, aynı ölçütler bakımından eskidir. *Muhayyelât* çok geniş bir coğrafya ve zaman dilimine sahiptir. Ancak hikâyelerdeki hayali mekânlar, gerçeklik duygusunu zedeler ve bunları modern çerçevenin dışında bırakır. Hikâyelerdeki şahıs kadrosunu, insanların yanı sıra çeşitli masal unsurlarının oluşturması da yine eseri modern olmaktan uzaklaştırmaktadır. Ancak yine de *Muhayyelât* kendisinden önceki benzerleriyle karşılaştırıldığında önemli bir adımdır.

A. Hamdi Tanpınar, *Muhayyelât*'ı yerli hikâyeciliğimiz dışında, Binbir Gece Masallarının ait olduğu gelenek içerisinde değerlendirmektedir. Zaten Aziz Efendi'nin eserine yazdığı önsöz de bu eserin hangi edebî geleneğe ait olduğu hakkında fikir vermektedir.

Hayallerin konuları, şahıs kadrosu ve olay örgüsü, bu eseri Şark hikâyeciliğinin bir devamı haline getirmiştir. Olayların olağanüstü şartların müdahalesiyle değişmesi, tasavvuftan gelen unsurların özellikle üçüncü hayaldeki yoğun kullanımı Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre *Muhayyelât*'ı bu geleneğin içine yerleştirmek için kâfi sebeplerdir. Ancak Tanpınar, bütün bunların yanında, bu eseri yerli yapan birtakım özellikler üzerinde de durur. Bunlardan ilki Şark hikâye geleneğinde sıklıkla görülen hayvan hikâyeleriyle hırsız hikâyelerinin eserde bulunmayışıdır. Eserin özellikle mekânları bakımından yerli oluşu, *Muhayyelât*'ı modern hikâyeciliğimizin başlangıcında mutlaka anmamızı gerektirmektedir.

Müsameretname

Müsameretname, farklı kişilerin anlattığı yedi hikâyeden oluşmaktadır. Yapı bakımından bir çerçeve hikâye içerisine yerleştirilmiştir. Bu anlamda Batı'nın ilk modern hikâyelerinden kabul edilen *Decameron* hikâyeleriyle benzerlik göstermektedir. "*Müsameretnâme*'de yer alan yedi öykü bütünüyle geleneksel anlatım özelliklerini içermekle birlikte, öyküleme, kişi/olay, mekân/yer/zaman öğelerini bir arada vermesi bakımından, yazınımızda, türün Batı yazını etkisinde (Boccaccio'nun *Decameron Hikâyeleri*) yazılmış ilk örneğidir."⁴ En bilinen örneği Arap edebiyatında olan bu çeşit olay örgüsüne Türk edebiyatında da rastlarız. Örneğin *Dede Korkut Hikâyeleri* de bir çerçeve içerisinde anlatılmışlardır. Dede Korkut, bir anlatıcı olarak seri hikâyeleri birleştirmektedir. Emin Nihat'ın *Müsameretname*'si de çerçeve hikâye özelliğini taşır. Eserde, toplanan kişilerin karşılıklı olarak anlattıkları hikâyeler bir dış anlatıyla birbirlerine bağlanırlar. Çerçeve hikâye çok eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen Batılı edebiyatları kendilerine örnek edinen yazarlarımız tarafından çok da çekici bulunmamıştır. Nitekim *Müsameretname* sonrasında hikâye yazarları uzun bir süre bu olay örgüsünü kullanmayı tercih etmemişlerdir.

4 Feridun Andaç (haz.), *Öykücünün Kitabı*, İstanbul: Varlık/Bilgi Yayınları, 1999, s. 14.

Müsameretname'de yer alan hikâyelerdeki ana tema *Muhayyelât*'ta olduğu gibi 'aşk' olmasına rağmen, bunun ele alınış ve işleniş tarzı oldukça farklıdır. Bu eserde olağanüstü varlıklar/güçler görülmez. Şahıslar daha gerçekçidir ve daha ayrıntılı tasvir edilmişlerdir. Hikâyelerin geçtiği mekânlar zaman zaman genişlemesine rağmen gerçeküstü/hayali bir boyuta geçmez. Bunlar uzak olsa da bilinen mekânlardır.

Ancak yine de bu mekânların anlatımında gerçeğe tamamen uygun bir tavırdan söz edilemez. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Müsameretname*'de mekân olarak farklı bir coğrafyanın kullanımını eser için olumlu bir husus olarak kabul ederse de yazarın mekân tasvirlerini başarısız bulur: "(...) Türk hikâyesi memleket dışına çıkar; fakat ne kadar gözleri kapalı olarak! Ne Londra, Londra'dır, ne İngiltere İngiltere."⁵ Bunlara rağmen eserin geleneksel hikâyeciliğimizden farklı olarak yeni arayışlara gitmesi önemlidir.

Tanzimat Döneminde Hikâye

Tanzimat Fermanı'yla birlikte Osmanlı Devleti'nde resmîleşen ve böylelikle yeni bir boyut kazanan modernleşme/Batılılaşma çabaları aynı etkiyi 1860'lardan itibaren edebiyat sahasında da göstermeye başlar. Fakat bu döneme ait ilk öykülerimizin geleneğin etkisiyle gerçekliğe, günlük yaşama uzak durdukları görülür. Hikâye türü olarak kaynağını günlük yaşamdan, sıradan insanın dünyasından alır. Ancak ilk hikâyelerimizde gündelik hayatın o renkli çizgilerine kolaylıkla rastlanmaz. Bu hikâyeler belirli bir gerçekçilik kaygısı da taşımamaktadır. Kurgusal bir metnin başarısı ayrıntılar üzerinde titizlikle çalışmayı gerektirir. Bu ayrıntılar kurgu dünyanın kendi içerisindeki tutarlılığını da artırmaktadır. Oysa geleneksel hikâyemizde Samipaşazade Sezai'ye gelinceye kadar yazarlar ayrıntıların üzerinde yoğunlaşmamışlardır. Sıradan, herhangi bir özelliği olmayan insanın hikâyemize girmesi de aynı şekilde gecikmiştir. Ahmet Mithat Efendi'nin eserleri de dâhil olmak üzere ilk hikâye örneklerimizde ayrıntılara fazla itibar edilmediği, her unsurun oldukça yüzeysel ve kabataslak bir anlatımının yapıldığı görülmektedir.

Selim İleri, bu yönleriyle öne çıkan Tanzimat dönemi öykücülüğümüzü iki grupta toplamıştır.

"Tanzimat Edebiyatı Öykücülerini iki öbekte toplayabiliriz:

a. Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzeyde yenileşme hareketlerini, toplumun genel kalabalığının kavradığı gibi yansıtan, dolayısıyla yarı aydın niteliklerinden kurtulamayan öykücüler (Ahmet Mithat, Emin Nihat).

⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1997, s. 290.

b. Tarihin genel akışını kavramış, toplumunu bu akış içinde değerlendirmeye çalışsan, politik seçimlerini yapmış, öyküyü çağcıl kılma çabasıyla yüklü yazarlar (Nabizade Nazım).

c. Samipaşazade Sezai ise, belki de bu iki öbeğin bir geçiş yazarıydı. Öykülerinde gözleme yer vermişti en azından...

Tanzimat Edebiyatı'nda öykücülük, *Karabibik* yazarına karşın hayli cılız, hayli tutarsız, çağın hayli gerisinde."⁶

Bu iki grup birbirinden tamamen farklı iki çizgide ilerler. İlk grupta yer alan hikâyecilerin çizgisi geleneksel hikâyeciliğimizle birlikte başlar. Bu hikâyeler aslında geleneksel hikâyeciliğimizden birçok unsuru bünyesinde barındırır. Gerek olay örgüsü gerekse anlatıya bakış tarzı geleneksel anlayıştan çok farklı değildir.

Olay örgüsü bir bakıma çatışmanın ortaya çıkışı, devam etmesi ve sona ermesi aşamalarından meydana gelmektedir. Bu çatışma insanla insan arasında olabileceği gibi, insanla doğa, insanla farklı varlıklar arasında da gerçekleşebilir. Edebiyatın bireye ve bireyin iç dünyasına yönelmesiyle birlikte bu saydıklarımıza yeni bir tür daha eklenmiştir. İnsanın kendisiyle çatışması, başka bir söyleyişle iç çatışma. İnsanın kendisini tanınmasının öneminin ortaya çıkışı ve psikoloji bilimindeki ilerlemeler yazarlara da yeni ufuklar açmıştır.

İnsanın kendi benliğiyle çatışmasının hangi sebeplerden ileri geldiği, nasıl geliştiği ve hangi sonuçları doğurduğu günümüze dek birçok eserin konusunu oluşturmuştur. Türk edebiyatında da yazarın insanın iç dünyasının farkına varması ve her insanın kendine özgü oluşunu kavraması yine bu modernleşme süreciyle birlikte başlamaktadır. İnsanların zengin iç dünyalarının farkına varılması bir anlamda Batılı hikâye ve roman örneklerinin etkisiyle başlamıştır. Tanzimat'ın ilk dönemlerinde çatışmalar daha çok insan ve toplum arasındadır. İlk dönem eserlerinde kahramanların karşısında çatışma unsuru olarak toplumu temsil eden kuvvetli insanlar ya da karşı konulamayan şartlar yer almaktadır.

Çatışmaların bu yönde gelişmesi yine dönemin şartları ve yazarların tutumuyla doğrudan alakalıdır. Yazarların başlıca amaçları toplumun edebiyat aracılığıyla eğitilmesi ve böylelikle çağdaşlaşması olduğu için çatışmanın karşı tarafına toplum yerleştirilir. Çatışmanın bir diğer tarafında ise olumlu özelliklerle teçhiz edilmiş ama topluma nispeten oldukça kuvvetsiz iyi kahramanlar vardır. Hikâye ya da romanlarda çatışmanın ilerleyişi eserde işlenen konuya göre birtakım değişimler gösterir. Örneğin ele alınan konu evlilikse çatışmanın bir tarafında kız ya da erkek evlat, diğer tarafında ise onları kendi istekleri doğrultusunda bir evlilik yapmaya zorlayan anne ve baba bulunmaktadır. Eser içeriğindeki çatışma, evlilik fikrinin gündeme gelmesiyle birlikte başlar. Çatışmanın

6 Selim İleri, "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili, Temmuz 1975*, c. XXXII, sy. 286, s. 5-6.

yükseldiği anlar ise kahramanların fikirlerinin karşılaştığı sahnelerde yer alır. Okuyucu eser süresince kahramanın başına neler geleceğini, bu güç durumdan nasıl kurtulacağını merak eder. Bu çatışmalar ilk dönem hikâye ve romanlarında çoğunlukla kahraman aleyhine trajik bir şekilde sonuçlanır. Kahramanın bu şekilde çatışmadan yenik ayrılması da yazarların bilinçli tercihlerinin sonucudur. Onun ölümüyle meydana gelen trajik bir son, toplumun yanlış fikirlerini sorgulamasında mutlu bir sondan daha etkilidir.

Hikâyenin modernleşme sürecine baktığımızda değişen yönlerden birinin de şahıs kadrosu olduğunu fark ederiz. Modern hikâyeye birlikte geleneksel anlatılardaki insan dışı unsurlar yerlerini sıradan insanlara bırakmaya başlamışlardır. Bu durum hem etkilenilen Batı edebiyatlarıyla hem de toplumun değişmeye başlayan dünya görüşüyle ilgilidir. Öncelikle yazarlarımızın örnek aldıkları Batılı edebiyatçılar, vakanın gerçeğe olabildiğince yakın sunulmasını edebiyat için en önemli şart olarak kabul etmektedirler. Batı'da benimsenen bu tutum, modernleşmek için Batılılaşmayı olmazsa olmaz şart kabul eden edebiyatçılarımızın eserlerinde de yansımaları bulmuştur. İlk dönem Tanzimat edebiyatçıları her ne kadar romantizme yakın dursalar da tavırlarını gerçekçilikten yana koymuşlardır. Daha sonraki dönemlerde ise realizmin ve natüralizmin yükselişi, geleneğin getirisi olan fantastiğe kapıların kapanmasına yol açmıştır. Bu hususta somut örnek için Halid Ziya'nın *Hikâye* adlı eserinde realizme yönelik olumlu tutumunu hatırlatmak yerinde olacaktır. Yazar realizm ve natüralizmin savunusunu yaptığı bu eserinde, bu akımların karşısında romantizmi kabul edilebilir bulduğu hâlde 'masalcılar' şeklinde nitelendirdiği eser sahiplerine adeta savaş açmıştır.

Geleneksel hikâyemizde yer alan doğaüstü varlıklar ya da güçler bir taraftan da toplumun kabulleriyle ilgilidir. Toplumun doğaüstü sayılan bu varlıklara olan inancı ve teveccühü, günlük hayattaki uygulamalar, edebiyatı besleyen önemli kaynaklar olmuşlardır. İslâmiyet tarafından da kabul gören bu güçlerin edebiyata yansımaları ve olağan karşılanması oldukça normaldir. Ancak toplumun, dönemin aydınları tarafından gazete, roman, tiyatro gibi türler aracılığıyla eğitime başlanması, eğitim sisteminin farklı bir insan tipini ortaya çıkartması bu fantastik unsurların çekiciliğini yitirmesine neden olmuştur. Bu unsurların yok olmasıyla birlikte de kurgu dünyanın hâkimiyeti insana geçmiştir. Ancak Türk edebiyatında ve hikâyesinde 'birey'in doğuşunu görmek biraz zaman alacaktır. Edebiyatımız modernleşmeye başladıktan sonra da 'tip'ler varlıklarını devam ettireceklerdir.

Yazarın ve hikâye okurunun anlatı kişilerine karşı tutumu ve bakış açısı da geleneksel ve modern anlatı arasındaki farklılıklardan birini ortaya çıkarmaktadır:

Geleneksel anlatıda yazarla (hikâyeci ile) kahramanı arasındaki mesafe görecedir; bu mesafe her an değişebilir, hatta yazar mesafeyi ortadan kaldırıp serü-

venini sunduğu kişileriyle özdeşleşebilir. Oysa 'bakış açısı' ile 'mesafe ilkesi' ni (ironical distance) benimseyen modern anlatıda özdeşleşmenin şartları ve dereceleri vardır: Özdeşleşme, anlatı sisteminin izin verdiği ölçüler içinde ve anlatı için gerekliyse yapılır, gerekmiyorsa yapılmaz. Aslında bu, biraz da kültürel ve 'teknik' bir sorundur: 'Sözlü kültür'ün yönlendirdiği anlatı ile 'yazılı kültür'ün biçimlendirdiği anlatı, farklı bir yapılanma üzerine kurulur.⁷

Nitekim geleneksel anlatılarımızda ve onun bir nevi devamı sayılan ilk modern hikâyelerde yazarla kahraman arasındaki mesafenin oldukça azaldığını görmek mümkündür. Yazar hikâyeyle ve başkahramanla özdeşleşir. Bu durumda okuyucu da o kahramanın yazar olduğunu ve hikâyenin de yazarın gerçek hikâyesi olduğunu düşünür. Bunun belirgin bir örneğine Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinde rastlarız. Ahmet Mithat, hikâyesini anlatırken sık sık araya girer ve olayın akışına müdahale eder. Onun bu hareketleri, geleneksel unsurların etkisiyle açıklanabileceği gibi onun edebiyatı bir okul olarak görmesine de bağlanabilir.

Geleneksel çizgiye yakınlığına rağmen yenileşme döneminde Türk hikâyeciliğinin ilk örneklerini Ahmet Mithat Efendi *Kıssadan Hisse* ve *Letaif-i Rivayat* adlı eserleriyle verir. Yazarın hikâye alanındaki asıl önemli eseri, neşrine 1870 yılında başladığı ve aralıklarla yaklaşık yirmi beş yıl boyunca yazmayı sürdürdüğü *Letaif-i Rivayat* serisidir. Bu seride roman ve tiyatro türünde yazılmış olanlar da yer almasına karşılık asıl yoğunluk 'uzun hikâyeler'dedir. Ahmet Mithat bir kısmını ilk defa kendisinin ele aldığı birçok temayı bu geniş seri içerisinde okuyucusuna sunar. Konuları esaret, evlilik, yanlış batılılaşma gibi Tanzimat roman ve hikâyesinde sıkça karşılaşılan türden olduğu gibi, düşmüş kadınlar, köy hayatı ve kadın hakları gibi yazarların o dönemde kolaylıkla işleyemeyeceği konuları da içine alarak genişlemektedir.

Tanzimat döneminde hikâye alanında önemli bir diğer yazarımız Samipaşazade Sezai'dir. Samipaşazade Sezai hikâyeleriyle Servet-i Fünûnculara, özellikle de Halit Ziya'ya tesir etmiştir. Modern Batılı örnekleriyle eşdeğer kabul edilebilecek bazı hikâyeleri Halit Ziya'nın etkilendiği ve ilham aldığı eserler olmuştur.

Samipaşazade Sezai Türk edebiyatında, eserleri bakımından romantizmden realizme geçiş aşamasında yer alan bir yazar olarak kabul edilmektedir. Yazar hakkında kapsamlı bir çalışma yapan Zeynep Kerman onun geçişi hazırlayan noktada bulunduğunu birkaç sebebe bağlar. Ona göre Samipaşazade Sezai aslında romantik bir mizaca sahiptir. Yazarın kuvvetli gözlem yeteneği ise onu Beşir Fuat'ın öncüsü olduğu realist akıma dâhil eder. Ancak mizacından gelen özellikler ve devrinin öne çıkan tutumu, "(...) kuvvetli bir müşahade neticesi vücudunda gelen realist tablolar"⁸ı romantik bir üslupla dile getirmesine neden olur.

7 Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2001, s. 77.

8 Zeynep Kerman, *Sami Paşazade Sezai*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986, s. 2.

Servet-i Fünûn Hikâyesi

Servet-i Fünûn yazarları asıl şöhretlerini roman ve şiir alanında kazanmışlarsa da hikâye türüne de azamî önemi göstermişlerdir. Hemen hemen her yazarın bir hikâye külliyyatı oluşturacak sayıda hikâyesinin olması verilen bu önemin bir göstergesidir. Devrin nesir alanında en önemli ismi olan Halit Ziya hem Türk romanının, hem de modern Türk hikâyesinin öncüsüdür. Halit Ziya başta olmak üzere diğer yazarlar da Batı edebiyatlarında henüz modernleşmemiş bu türün şekillenmesinde büyük pay sahibidirler:

Her şeyden önce *Servet-i Fünûn* sanatkârları, Samipaşazade ve Nabizâde'den sonra hikâyeye gerçek değerini vermiş, bu türü ciddi olarak benimsemişlerdir. Romanda olduğu gibi, hikâyede de realist bir tavrı esas almış, yaşadıkları bir hayatı aksettirmeye gayret etmişlerdir. Romantik hisler, ilişkiler ve tabiata yaklaşım açısından romantizmin etkisi yer yer kendini göstermektedir. Ancak hikâye kişilerini genelde kendilerine benzeyen insanlardan ve yaşadıkları muhitlerden seçmekle gerçekçi bir yaklaşım içinde olmuşlardır. Hemen çoğunu İstanbul zevk ve eğlence âlemlerinin müdâvimleri oluşturan hikâye kişileri yanında, mekânı da bu şehirle sınırlandırmışlardır. Onlar bir İstanbul hikâyecisidirler. Hayallerle dolu, zevk ve neşe içinde yaşamak isteyen kişileri anlatmak onların en büyük zaafıdır. Bu psikolojiyle dolu kişilerin ümitsizlikleri, hayal kırıklıkları, pişmanlıkları maceraların eksenini teşkil eder. Dolayısıyla kişilerin hemen tamamı gençlerden ibarettir. Onlar kişileri, ferdi özelliklerinden ziyade hülyâları, maceraları ile ele alırlar. Maceralar gençler çevresinde teşekkül ettirilir. Şahısların fiziki özellikleri geniş bir şekilde, tasvir edilmemiş, daha çok psikolojilerinin verilmesine çalışılmıştır.⁹

Mehmet Törenek, *Servet-i Fünûn* hikâyesinin asıl kurucularının Mehmet Rauf'la Hüseyin Cahit olduğunu söylemektedir. Bu iki yazar, topluluğun anlayışına uygun biçim ve içerikte hikâyeler kaleme alarak bu dönemin ana çizgilerini belirlemişlerdir. Halit Ziya ise, "(...) topluluğa katıldığında hikâyeleriyle az çok kendini ispatlamış biridir. Bu nedenle o, onları değiştirici yönde tesir yapmış, hatta ufuklarını genişletmiştir".¹⁰

Bu dönem hikâyesinin Tanzimat hikâyesinden en önemli farkı yazarların gayeleridir. Zira *Servet-i Fünûn* yazarları devrin şartlarının da etkisiyle dikkatlerini sanata ve sanatın kuramsal yapısına yöneltmişlerdir. Onlar için roman ve hikâyenin kuramsal yapısına vâkıf olmak en az hikâye ve roman yazmak kadar önemlidir. Bu durum onların yetişme tarzları ve aldıkları kitabî eğitimle yakından ilgilidir. Nitekim Halit Ziya, Mehmet Rauf gibi yazarların bu doğrultudaki yazıları, *Servet-i Fünûn*cuların bir önceki nesle göre anlayış farklılıklarını ortaya koymaktadır.

9 Mehmet Törenek, *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, İstanbul: Kitabevi, 1999, s. 426.

10 A.g.e., s. 426.

Bu edebiyatın bir önceki dönemden daha başarılı olmasının sebeplerinden birisi aslında 'Ara Nesil'in faaliyetleridir. Onların faaliyetleri içerisinde tercüme çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Batı edebiyatından yapılan kısa hikâye çevirileri sonraki yazarlar için kaynak olmuştur.

Servet-i Fünûn döneminin II. Abdülhamid yönetimi süresince varlığını sürdürmesi bu devir edebiyatını derinden etkilemiştir. Sosyal konularla uğraşmayan edebiyatçılar, ilgilerini insana ve onun her şeyden soyutlanmış yaşamına yöneltmişlerdir. Buna paralel olarak eserlerdeki çatışmalar daha küçük boyutlu ve iç dünyayla alâkalıdır. İnsanın değiştiremediği yaşam şartları onun karşısına büyük ve oldukça güçlü bir çatışma ögesi olarak çıkar. Bu tür çatışmalar hikâye kurgusuna çok daha uygun çatışmalardır.

Bu dönem eserlerinde çatışmalar oldukça açıktır. Yazar bu çatışmaları estetik bir yapının arkasında gizleme gereği duymaz. Çatışmaların insan-toplum arasında olmasında Tanzimat dönemi yazarlarının romantik yazarlardan etkilenmesinin de rolü vardır. Tanzimat sonrasında *Servet-i Fünûn*'la birlikte çatışmaların farklılaştığı görülmektedir. Bu dönemde, eserler de eserlerin belkemiği olan çatışmalar da daha gerçekçidir. Bunda *Servet-i Fünûn* yazarlarının romantiklerin yanı sıra realist ve natüralist yazarların eserleriyle kurdukları sıkı ilişkinin payı büyüktür.

Servet-i Fünûn Dönemi Dışında Hikâye

Servet-i Fünûn topluluğunun etkisi, dönem süresince edebiyatın seyrinde ve edebî ürünlerin oluşumunda oldukça belirleyicidir. Çok az yazar, Servet-i Fünûn mensuplarının meydana getirdiği roman ve hikâye anlayışı dışına çıkabilmiştir. Topluluk dışında kalan yazarlar ise genelde 'popüler' türde yazmayı tercih etmişlerdir. Roman yanında hikâye de kaleme alan bu yazarlardan Hüseyin Rahmi Gürpınar her iki türde de öne çıkmış bir simadır. Hüseyin Rahmi Gürpınar için Ahmet Mithat Efendi'nin takipçisi denilebilir. Hikâyeleri ve romanları şahıs kadrosu, dil ve üslûp gibi unsurlar bakımından paralellikler gösterir. Hüseyin Rahmi ayrıca hikâyelerinde roman anlayışına benzer bir tutumu sergilemektedir. Bu yüzden yazar hakkında yapılan incelemelerde yazarın romancılığı ve hikâyeciliği genellikle birlikte değerlendirilmiştir:

Bunlar da (romanlarla) aynı özelliği taşır. 70'e varan ve 8 ciltte toplanmış olan bu hikâyeler konu bakımından çeşitli ve zengindir. Tek olaya dayandığı ve fikir aynı eksen etrafında döndüğü için daha derli toplu görünür. Bunlarda pek tabii olarak uzun konuşmalar, gereksiz ayrıntılar ve yersiz 'tefelsüfler' yoktur.¹¹

11 Ağâh Sırrı Levend, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1964, s. 71.

Yazarın romanlarında sıkça görülen, araya girerek yapılan konuşmalar, hikâyenin kurgusuna aykırı olması sebebiyle bu eserlerde bulunmaz. Ancak yazarın konuları, üslûbu ve kahramanlarına karşı tutumu değişmez. Hüseyin Rahmi, hikâyelerinde de romanlarıyla benzer konular etrafında hareket eder. Okuyucuyla yazar arasında kurulan yakın diyalog hikâyelerde de varlığını sürdürmektedir.

Millî Edebiyat Döneminde Hikâye

Millî edebiyat döneminde Tanzimat yıllarına dayanan Türkçülük, ortak bir kabul hâline gelmiştir. Artan millî duyarlılık zaten halkı bilinçlendirme gayretinde olan yazarları milleti ilgilendiren konulara yöneltmiştir. Bununla birlikte yazar ve şairler Türklük ve millî değerlere önem vermişlerdir. Edebiyatın genelinde olduğu gibi bu durum hikâye için de geçerlidir. Öncelikle dilde meydana gelen sadeleşme hareketinin hikâyenin dil ve üslûbunu olumlu yönde etkilediği görülür. Dil ve anlatımın günlük hayatta kullanıldığı şekle yaklaşması hikâyeye yeni bir soluk kazandırır.

Bu dönemin öne çıkan hikâyecilerinden ilki Ömer Seyfettin'dir. Ömer Seyfettin realizmi ve işlediği konularla Türk edebiyatında 'hikâye' denildiğinde ilk akla gelen isimlerdendir. Ömer Seyfettin bir aydın ve yazar sıfatıyla ulusun millî bilince erişebilmesi için hikâye sanatını kullanmış ancak eserini mesajına feda etmemeyi başarmıştır. İnci Enginün, yazarın bu tavrını onun sahip olduğu 'yirminci yüzyılda yaşama şuuru ve gerçekçilik'e bağlayarak şunları söyler:

Ömer Seyfettin mesleği dolayısıyla Rumeli'de bulunduğu yıllarda, o toprakların Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmakta olduğunu, asırlar boyu Türk idaresinde yaşamış olan kavimlerin, yabancı devletlerin kıskırtması sonucu Türk düşmanı haline geldiğini görmüştür. Yirminci yüzyılın şartları değişiktir. Osmanlı Devleti batının tekniğine ulaşamadığı gibi, bu tekniği orduya da sokamadığı için askerlikte de bir gerileme vardır. Ömer Seyfettin bu gerilemenin sebebini millî şuuru noksanında bulur. Bütün kavimler şu veya bu sebeple kendi millî şuurlarına sahip olmuşlar, fakat Türkler suni bir insaniyetçilik anlayışı ile kendi milliyetlerini bile bilememektedir.

Bu gerçekçilik, Ömer Seyfettin'e bir ideal, o günün tabiriyle bir mefkure vermiştir: Türkçülük.¹²

Ömer Seyfettin bu şuurun verdiği ilhamla Türk tarihine eğilmiş ve hikâyelerinin temel malzemesini buradan sağlamıştır. 'Eski Kahramanlar' serisinde yer alan bu hikâyeler millet olma bilincine hizmet etmiştir. Yazar, bu serideki hikâyelerde geçmişe yaşadığı zamandan kaçmak için yönelmez. Bu durum

12 İnci Enginün "Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, s. 38-39.

onun idealizminden kaynaklanmaktadır. Kendisini Türk değil de Osmanlı olarak gören Türk milleti içinse bu hikâyeler oldukça uyarıcıdır.

Ömer Seyfettin'in diğer önemli özelliği hikâyelerinde tercih ettiği üslup ve dildir. Yeni Lisan hareketinin öncülerinden biri olan yazar, millet olma şuurunun yanında millî dil şuuruna da sahiptir.

Bu dönem içerisinde ayrıca Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin ve dönemin kadın yazarı Halide Edip Adivar, millî edebiyat çizgisinin devamlılığını sağlayan ve hikâye türünde de önemli eserler veren yazarlarımızdır.

Millî edebiyat döneminde ülkenin ve edebiyatın içinde bulunduğu şartlar oldukça zorludur. Bu dönemde ülke uzun ve kesintisiz savaşların içindedir. Savaşların geniş bir coğrafyayı ve çok sayıda insanı etkilemesi hayatın akışını da olabildiğince değiştirir. İmparatorluğun modernleşme gayretleri içerisindeyken yıkılmaya doğru hızla ilerleyişi edebiyat dünyasında da akislerini bulmakta gecikmez. Yeni bir edebiyat anlayışı, kaynağını yerli/millî köklerden alarak doğar. İçinde bulunulan olağanüstü şartlar hem edebî türleri hem de türlerin kurgusal yapılarını etkilemiştir. Türk hikâyesinde de hikâye konularından başlayarak kişi, olay örgüsü, zaman ve mekânın da değişmeye uğradığı söylenebilir. Dolayısıyla hikâyelerde olay örgüsünü belirleyen çatışmaların tarafları da farklılaşmıştır.

Yazarların aynı zamanda ülkenin kurtuluşunu sağlamaya çalışan birer aydın oluşları, millî bir bilinç oluşturma gayretleri eserlerinde, yaşananları ortaya koyan ya da çözüm önerileri sunan vakaları işlemelerini beraberinde getirir. Böylece hikâyelerdeki çatışmaların bir tarafına zulüm gören, savunma halindeki Türk insanı diğer tarafına ise saldıran, işgal eden tarafın temsilcileri yerleştirilir. Çatışmaların, kahramanların başarı ya da başarısızlıklarıyla bitmesi millî hisleri galeyana getirirken diğer yandan kurtuluşa dair ümitlerin canlı kalmasını sağlar.

XX. yüzyılın başında toplum olarak girdiğimiz kurtuluş mücadelesi, merkez olarak İstanbul'u tercih eden yazarların, yönlerini Anadolu'ya çevirmelerine de neden olur. Anadolu ve Anadolu insanı bu dönemde hikâyelerde kazandığı yeri günümüze kadar korumuştur. Bunda yazarların sadece İstanbul'da değil Anadolu'da yaşamalarının etkisi büyüktür. Hikâye yazarları eserlerinde içinde buldukları ve çok iyi gözlemleme imkânına sahip oldukları mekânları anlatmayı tercih ederler. Yazarların kökenleri olan coğrafya çeşitlendikçe mekânlar da buna bağlı olarak çeşitlenir. Köyler, kasabalar, yabancı ülkeler gibi çok farklı mekânlar hikâyenin gelişimine de etki eder.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk hikâyesiyle ilgili bugüne kadar yapılan önemli çalışmalardan bazıları şunlardır:

i. Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yay., 1997: Mehmet Kaplan hikâye alanında başlıca başvuru eserlerinden olan bu çalışmasında

çağdaş Türk hikâyesinden seçilmiş metinlere ve bunların tahlillerine yer verir. Mehmet Kaplan *Şiir Tahlilleri*'nde uyguladığı 'metin tahlili metodu'nu kısa hikâyelere uygulamıştır. Bu metoda göre esas olan metnin kendisidir. Edebî olan her eser kendi başına bir bütündür. Onu incelemek için eserin dışında herhangi bir bilgiye ve bağlantıya gerek yoktur. İyi bir tahlil için elde eserin olması ve bu eserin onu oluşturan unsurlarıyla titiz bir şekilde incelenmesi kâfidir. Ancak Mehmet Kaplan kullandığı metodun aşırı katı olduğunu düşünmez. Elbette ki her yazar belirli bir çevreye aittir ve her insan gibi toplumun bir üyesidir. Meydana getirdiği eser de onun yaşamından ve yaşadığı çevreden izler taşıyabilir. Hatta bazen eser yazarın hayatına, biyografisine gidilmeden açıklığa kavuşturulamaz. Ancak eseri, kaynağını aldığı bu unsurlardan tamamen başka bir yapıda değerlendirilmek de mümkündür. Eserin hazırlanışında bilinçli ya da bilinçsiz kullanılan ve yararlanılan her öge sonuçta 'malzeme'dir. Bu malzemeye ortaya konan edebî eser malzemededen tamamen farklıdır. Mehmet Kaplan bu durumu şöyle ifade eder:

(...) sanatçının irsiyet, aile, çevre, gelenek, hayat ve kitaptan aldıkları, çok defa kendisinin de farkında olmadığı 'malzeme'den ibarettir. Çeşitli kaynaklardan gelen malzemeye, sanatçı, yaratış süreci içinde, o anın da şuur ve şuuraltı kuvvetlerinin tesiri altında kalarak birleştirir. Eser, yapısına karışan 'malzeme'den farklıdır. Fırından çıkan güzel vazo, yapıldığı çamurdan ayrı bir varlıktır. Hiçbir sanat eseri kendisini oluşturan malzemeye irca edilemez. Güzelliği vücuda getiren 'malzeme' değil 'yapı'dır.¹³

Mehmet Kaplan çalışmasında bu 'yapı'yı incelemeyi esas almıştır. Hikâyeyi, şiirden çok romana yakın bulmaktadır. Çünkü hikâyeler, 'ben'den çok 'başkaları'nı anlatmaktadır. Ayrıca Mehmet Kaplan hikâyede gerçek insanla karşılaştığını söyler. Bu yönüyle de hikâyeyi farklı bulur. Kitabının amacını da hikâyede rastladığımız bu insanı, içinde yaşadığı zaman, mekân, sosyal çevre ve iç dünyası bakımından ortaya koymak olarak açıklar. Mehmet Kaplan hikâyeye unsurlarından en çok insanı önemser. Bu sadece hikâyeye için geçerli değildir. Diğer edebî eserler de insanı doğru yansıtabildiği sürece mükemmelliğe ulaşmaktadırlar.

Mehmet Kaplan hikâyeye tahlilcisi ve hikâyeci arasındaki 'empati' olarak adlandırabileceğimiz ilişkiye de dikkat çeker. "Hikâyeye tahlilcisi, onun bulduklarını gözden geçirir, bu suretle o da, hayata ve insana hikâyecinin gözüyle bakar."¹⁴ Böylelikle araştırmacının sorumlulukları da artmaktadır. Hikâyeye tahlilcisi, yazarın yazma sürecine tanıklık edebilmelidir.

Hikâyeye yazarı, Mehmet Kaplan'a göre, hayatta, diğer insanların farkına varmadığı ya da göremediği şeyleri görür ve bunları hikâyelerle aktarır. Böylece

13 Mehmet Kaplan, *Hikâyeye Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yay., s. 10.

14 A.g.e., s. 11.

hayata yeni bir pencere açar. Okuyucudan da o pencereden kendi gördüğü, belki de oluşturduğu dünyaya bakmasını ister.

ii. Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, I, II*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1987: Türk edebiyatında hikâye ve romanı, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar değerlendiren bu kitap, her iki tür için de önemli bir başvuru eseridir. İki ciltlik eser altı bölümden meydana gelmiştir. Bu bölümlerin her biri farklı edebî anlayışlara aittir. Cevdet Kudret, Cumhuriyet'e kadar olan hikâye ve romanımızı sırasıyla Tanzimat edebiyatı, Edebiyat-ı Cedide, Edebiyat-ı Cedide dışında kalanlar, Fecr-i Âti, Fecr-i Âti dışında kalanlar ve Milli Edebiyat bölümleri altında ele almıştır.

Bu bölümlerde yazarların değerlendirmesine geçmeden önce dönemle ilgili genel değerlendirmelerde bulunur. Bu değerlendirmeler hikâye ve romanın seyri ile karakteristik özelliklerini vurgulamaya yöneliktir. Tanzimat edebiyatı bölümünde Cevdet Kudret, çevrilere ve yerli eserlere temas eder. Tanzimat hikâye ve romanının özelliklerini sıraladıktan sonra yazarlara geçer. Yazarların ele alındığı kısımda öncelikle yazarın hayatından ve edebî kimliğinden bahsedilir. Hemen sonrasında ise hikâye ve roman sahasındaki ürünleri sıralanır. Bu bilgilerden sonra asıl yazarın romancılığının ve/veya hikâyeciliğinin değerlendirildiği önemli bölümler gelmektedir. Cevdet Kudret, bu kısımlarda yazarı hem genel anlamda hem de eserlerinden yola çıkarak ele almaktadır. Böylelikle yazara, farklı açılardan bakma imkânı bulur. Her bölüm aynı doğrultuda ilerler.

iii. Halit Ziya Uşaklıgil, *Hikâye*, Nur Gürani Arslan (haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1998: Halit Ziya'nın Türk hikâyeciliği açısından önemi, romana olduğu gibi hikâyeye de tam bir dikkatle yönelmesi, sadece yazar olmakla kalmayıp kurama da eğilmesinden kaynaklanmaktadır. Yazarın bu alandaki eseri, bugün de hâlâ önemini muhafaza eden *Hikâye* adlı incelemesidir. *Hikâye* öncelikle *Hizmet* gazetesinde yayımlanmış daha sonra kitap halinde neşredilmiştir. Halit Ziya'nın bu eseri 1998 yılında Nur Gürani Arslan tarafından yayına hazırlanmıştır. Yapı Kredi Yayınları arasından çıkan bu eser koşut metin şeklindedir. Kitapta metnin aktarımı sol tarafta, günümüz okurlarının daha iyi anlayabilmesi için sadeleştirilmiş kısmı ise karşı sayfada yer almaktadır. Yine kitapta Nur Gürani Arslan'ın eser ve eseri yayına hazırlarken takip ettiği yönteme ilişkin bir de önsözü yer almaktadır.

Yazar bu eserde 'hikâye' kavramını bu türün adı olarak değil hikâye ve romana karşılık gelecek şekilde kullanmaktadır. Yazarın bu eserle asıl yapmak istediği realizmle romantizmi karşılaştırmaktır. Halit Ziya eseri birkaç bölüm hâlinde oluşturmuştur. Mukaddime kısmında niçin 'hikâye' kelimesini seçtiğine açıklık getiren yazar, Türk edebiyatında bu türe verilen önemi eleştirmektedir. Halit Ziya'nın asıl eleştirmek istediği nokta Türk edebiyatında realizmden çok roman-

tizme değer verilmesi, edebiyatımıza kazandırılan romantik eserlerin de Batı edebiyatlarının seçkin eserlerinden çok ikinci üçüncü sınıf eserler olmasıdır.

Yazar hikâyenin tanımlanmasına da yer ayırdığı Mukaddime başlıklı kısımdan sonra Tarih-i Hikâye bölümünde ilk, orta ve yeniçağda hikâyenin görünümüne işaret eder. Eserin en geniş bölümü ise Hakikiyun/Meslek-i Hakikiyun'dur. Halit Ziya'nın realistlere bu kadar geniş yer ayırması bir karşılaştırma yapma iddiasında olmamasına rağmen tercihini göstermektedir. Dönem içerisinde fazla önem verilmediğini belirttiği bu akımı, önde gelen temsilcileri Balzac, Flaubert, Goncourt Kardeşler ve Emil Zola gibi yazarlarını ele alarak tanıtmaktadır.

Halit Ziya romantiklerden sonra 'Masalcılar' diye adlandırdığı bir bölümde de realist ve romantiklerin dışında kalan yazarları ele alır. Halit Ziya masalcıları, "Onlar ne hakikati tasvir ederler, ne de eserleri edebiyat nokta-i nazarından bir ehemmiyete maliktir".¹⁵ diyerek tanımlar. Halit Ziya'nın eser sonunda vardığı yargılar realistlerin lehinedir. Yazar bu kısımda hem amacını, hem de kendi görüşlerini dile getirir:

Evvel emirde şurasını izah edelim ki biz makaleyi iki surette yazdık, bîtarafane ve tarafgirane. Bîtarafane yazdık, çünkü erbab-ı mütalâaya hakikiyunu tercih etmek mecburiyetini tahmil fikrine hizmet etmedik. Tarafgirane yazdık, çünkü neticesinde fikr-i mahsusumuz olmak üzere hakikiyunun hayaliyuna rüchaniyetinden bahs edeceğiz.

Evet, hakikiyunu hayaliyuna tercih ederiz. Bu tercihimize yalnız hâmil oldukları nam kifayet edebilir. Fakat bizim başka nikat-ı tercihimiz var. Öteden beri tafsil ettiğimiz vechile hakikiyun eserlerine tedkik-i hakikati, hayaliyun terveci fikri esas ittihaz ederler.¹⁶

iv. *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, 2. baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992: İlk baskısı 1985 yılında yapılmış olan bu kitabın temelini 9 Mart 1984 tarihinde Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi tarafından düzenlenen anma törenindeki konuşmalar oluşturmaktadır. Bu konuşmalar yeniden düzenlenmiş ve farklı olarak kitaba bir de Ömer Seyfettin bibliyografyası eklenmiştir.

Bu yazılar ve bibliyografya Ömer Seyfettin'in sadece hikâyeci yönünü değil başka cephelerini de sergilemek amacındadır. İlk yazı Müjgan Cunbur tarafından kaleme alınan "Ömer Seyfettin'in Hayatı ve Eserleri" başlığını taşımaktadır. Ömer Seyfettin'in biyografisini ve edebî hayatını ele alan bu çalışmada yazarın bir insan olarak portresi ana çizgileriyle resmedilir.

"Divan Edebiyatında Hikâye", Hasibe Mazıoğlu'na ait bir yazıdır. Bu çalışmayla Ömer Seyfettin'den önce gelen hikâyeciler tarafından etkileri silinmeye

15 Halit Ziya Uşaklıgil, *Hikâye*, Nur Gürani Arslan (haz.), İstanbul: YKY Yayınları, 1998, s. 134.

16 *A.g.e.*, s. 140.

çalışılan bir büyük gelenek dairesinden bahsedilmektedir. Ömer Seyfettin'in asıl önemli yönü olan hikâyeciliği ise İnci Enginün'ün "Ömer Seyfettin'in Hikâyeciliği" başlıklı yazısında ele alınmaktadır. Bu yazıda, Ömer Seyfettin'i yazmaya sevk eden temel değerlerle yazarın hikâyelerinin başarısını ve kalıcılığını sağlayan özellikleri üzerinde durulmuştur.

Kitapta ayrıca yazarın şair yönünü ortaya koyan "Ömer Seyfettin'in İlk Eser ve Şiirleri" (Fevziye Abdullah Tansel); eserlerinde temel dinamik ya da hareket noktası olarak nitelenebilecek milliyetçiliği irdeleyen "Ömer Seyfettin'in Milliyetçilik Düşüncesi" (Olca ÖnerToy); yine yazarın Türk edebiyatının dönüm noktalarından biri kabul edilebilecek Yeni Lisan sürecindeki rolünü ortaya koyan "Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin" (İsmail Parlatur) başlıklı makaleler bulunmaktadır.

v. Sadık K. Tural, Zeynep Kerman ve M. Kayahan Özgül (haz.), *Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1987: Hikâye antolojisi niteliğinde olan bu eser, modern Türk hikâyesinin başlangıç yıllarından günümüze yakın zamanlara kadar geniş bir zaman diliminde ortaya konulmuş yüz hikâyeyi içermektedir. Bu antoloji Samipaşazade Sezaî'nin "Bu Büyük Adam Kimdir?" ve "Düğün" başlıklı hikâyeleriyle başlayıp, Osman Çeviksoy'un "Yollar Kesik" ve "Bir Başka Bahar" hikâyeleriyle son bulmaktadır. Böylece Türk Hikâyesinin yüz yılı aşan birikimi, önde gelen yazarların hikâyeleriyle örneklenmektedir.

Hikâye metinlerinden önce Sadık K. Tural tarafından yazılan "Hikâye Kavramı ve Hikâyeciliğimiz Üzerine" adlı sunuş yazısı yer almaktadır. Metin kısmında ise öncelikle her hikâye yazarının kısa biyografisiyle diğer eserlerine yer verilmektedir.

vi. Rahim Tarım, *Mehmed Rauf: Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Akçağ Yay., 2000: Mehmet Rauf hakkında, belgelere dayanılarak hazırlanan bu kapsamlı çalışma, Rahim Tarım'ın 1992 yılında vermiş olduğu doktora tezine dayanmaktadır. Ayrıca bu tez, 1993 yılında Türkiye İş Bankası'nın düzenlediği yarışmada Edebiyat araştırmaları dalında birincilik ödülü almıştır.

Çalışma üç ana bölüm ve çeşitli alt bölümlerden meydana gelmiştir. Bu bölümlerden ilki Mehmed Rauf'un "Hayatı ve Edebi Şahsiyeti" ile ilgilidir. Bu başlık altında yazarın hayatı ve edebî kimliği iki kısımda incelenmiştir. Buna göre Mehmed Rauf'un edebî cephesi *Servet-i Fünûn* odaklı ele alınmış, *Servet-i Fünûn* öncesi, *Servet-i Fünûn* dönemi ve *Servet-i Fünûn* sonrası yazarın sanatının takip ettiği çizgi değerlendirilmiştir. Mehmed Rauf için *Servet-i Fünûn* döneminin önemi şüphesiz böyle bir ayırımı gerekli kılmıştır. Yazar, olgunluk devresine bu toplulukla birlikte erişmiş, en kalıcı eserlerini de bu süreç içerisinde vermiştir. Topluluğun dağılması ve şahsî birtakım sebepler, Mehmed Rauf'un hem hayatı, hem de yazar kimliği açısından oldukça trajik sonuçlar doğurmuş-

tur. Nitekim Rahim Tarım da bu devreyi ‘İkinci Meşrutiyet’ten sonraki ‘Edebi Dönüş ve Unutuluş Devresi’ olarak adlandırmakta, yazarın *Bir Zambak’ın Hikâyesi* adlı eseri için de ‘ilk edebi taviz’i demektedir.

İkinci bölüm ise yazarın hikâyeciliğine kadar Türk hikâyesinin genel görünümüne ayrılmıştır. Rahim Tarım bu bölümde modern Türk hikâyesinin, üstünde geliştiği yerli kaynaklardan itibaren Tanzimat, Ara Nesil, ve Servet-i Fünûn dönemleri üzerinde durmuştur. Bu açıdan Mehmed Rauf’un öncesinde oluşan gelenek ve birikime yer verilmesi, yazarın bu birikimden neleri alıp neleri bıraktığını ve neleri geliştirdiğini göstermek açısından oldukça önemlidir.

Kitabın son bölümü Mehmed Rauf’un hikâyelerinin incelenmesine ayrılmıştır. Hikâyeler öncelikle genel olarak değerlendirilmiş, diğer bölümlerde ise kişiler, zaman, mekân ve üslûp üzerinde durulmuştur. Ayrıca yazarın hikâye sanatının genel bir değerlendirmesi de ‘Mehmed Rauf’un Hikâye Anlayışı’ başlığı altında ele alınmıştır.

Rahim Tarım’ın hazırladığı bu çalışma ana bölümlerin dışında bir bibliyografya kısmına da sahiptir. Ayrıca bir bölüm teşkil eden bu kısım Mehmed Rauf’un bibliyografyasına, hakkında yazılmış makalelere, yapılmış tezlere ve çalışma süresince başvurulan kaynaklara ayrılmıştır. Ekler kısmı ise yazarın kitapları dışında kalmış hikâyeleri ve arşiv vesikalarını içermektedir.

vii. Ayşenur İslâm, *Hikâyemiz, İnsanımız, Kültürümüz: Modern Türk Hikâyesinden Seçmeler 1-2*, Ankara: Akçağ Yay., 1996: Ayşenur İslâm’ın hazırlamış olduğu bu kitap bir hikâye antolojisi niteliğindedir. Samipaşazâde Sezai’nin “Pandomima” hikâyesiyle başlayarak 1990’lı yıllara kadar uzanan örneklere yer veren kitap bir takdim yazısıyla başlamaktadır. Burada Ayşenur İslâm, antolojilerin genellikle onları hazırlayanların edebî zevk ve tercihlerine tâbi olduğunu düşünmekle birlikte kendi çalışmasında Türk insanının ve hayatının “(...) macerâsı ile bu mâceranın fert üzerindeki tesirini anlatan eserleri seçmeye” çalıştığını belirtmiştir. Yazar bu düşünceden yola çıkarak Türk Edebiyatından 106 hikâyeye ve hikâyeciye yer vermiştir. Hikâye metinlerinin hemen öncesinde ise hikâye yazarının kısa biyografisi bulunmaktadır.

viii. *Hece*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Ekim-Kasım 2000, Yıl 4, sy. 46-47: Günümüze kadar birçok dergi öykü özel sayıları çıkarmıştır. Bunlardan *Hece* dergisinin çıkarmış olduğu özel sayı ise içeriği bakımından oldukça dikkate değerdir. 438 sayfa gibi geniş bir hacme sahip olan dergi beş bölüm halinde düzenlenmiştir.

İlk bölüm, “Dünden Bugüne” adını taşımaktadır. Bu kısımda modern hikâyeciliğimizin başlangıç ve gelişim aşamalarının yanı sıra halk ve divan edebiyatlarında hikâyenin yerini/durumunu tespit etmeye yönelik yazılar da bulunmaktadır. Ancak sadece hikâye tarihleriyle ilgili değil türün yapısal özellikleriyle alakalı yazılar da bu başlık altında yer almaktadır.

İkinci bölüm olan “Öncü Birikimler”de ise Türk edebiyatında hikâyeci olarak önemli yere sahip yazarlar hakkındaki değerlendirmeler bulunmaktadır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Ali, Ömer Seyfettin ve Haldun Taner bu bölümde değerlendirilen yazarlardan birkaçıdır. Üçüncü kısım ise günümüz öykücülerıyla yapılan öykü soruşturmalarını içermektedir. Yazarlara, ‘Öykü türünün sizdeki yazınsal karşılığı nedir?’ ve ‘Öykülerinizi nasıl yazıyorsunuz?’ soruları yöneltilerek onların yazma serüvenlerine ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Bu özel sayıda ayrıca Ömer Seyfettin’den başlayarak birçok yazar da öyküleriyle bu dosyaya dâhil edilmişlerdir. Sayının son bölümü ise öykü yayıncılığına ayrılmıştır. Hüseyin Su’nun hazırladığı “Öykümüzün Yayın Serüveni” adlı kısımda, dergiler, özel sayılar, antolojiler, kuram ve eleştiri kitapları, Türk Öykü Yazarları ve Öykü Kitapları başlıklı bölümde ise alfabetik sıra takip edilerek Türk hikâyesinin Tanzimat’la başlayan birikimi sergilenmiştir.

ix. Hüseyin Su, *Öykümüzün Hikâyesi*, Ankara: Hece Yay., 2000: Aynı zamanda bir hikâye yazarı olan Hüseyin Su, *Öykümüzün Hikâyesi* adlı kitabıyla karşımıza eleştirmen kimliğiyle çıkar. Üç bölüme ayırdığı çalışmasında hikâyeyi çeşitli açılardan değerlendirmiştir. Bu bölümler sırasıyla “Öykümüzün Hikâyesi”, “Öykü Okumaları” ve “Öykü Kaynakçası” adını taşımaktadır.

“Öykümüzün Hikâyesi” başlıklı bölüm, çağdaş Türk hikâyesinin serüveniyle ilgilidir. Hüseyin Su, yeni hikâyeyi geleneksel olandan kesin çizgilerle ayırmanın yanlış olduğunu, bu türün edebiyatımız içerisinde devamlılık arz ettiğini düşünmektedir. Bu bakımdan çağdaş hikâyemiz yeni bir başlangıç değil, devamlılıktır. Ancak Türk hikâyesinin köklü bir değişim geçirmesi geleneksel unsurlarla arasındaki bağı zayıflatmıştır. Hikâye kaynaklarını yerliden çok yabancı kültürlerden özellikle de Batı’dan almaya başlamıştır. Bu da bize ait olmayan, yapay bir dil ve içerik oluşmasına neden olmaktadır. Sonuçta da öykümüz, insanımızın iç hikâyesine çoğu zaman ulaşamamaktadır. İlk bölümde bu sorunların yanı sıra yerli kaynaklara dönüş için neler yapılabileceğine de temas edilmektedir. Bu ilk bölüm hakkındaki önemli bir diğer husus ise yazarın bir hikâye kaynakçasına yer vermesidir. Hüseyin Su, hikâye kavramı ve Türk hikâyeciliği alanında yazılmış çeşitli kitapların yanında öykü dergilerini de detaylı biçimde ele almaktadır. Ayrıca yazar, dergilerin öykü özel sayılarını, antolojileri ve kuram/eleştiri kitaplarını da değerlendirir.

İkinci bölüm ise Tarık Buğra, Şevket Bulut, Mustafa Kutlu, Cemal Şakar, Cihan Aktaş, Necip Tosun gibi yazarların hikâye dünyalarının incelenmesine ayrılmıştır.

Hüseyin Su, kitabın üçüncü bölümünü ise geniş bir kaynakçaya ayırmıştır. Bu kısımda, yazarlarıyla yapılan söyleşiler, dosyalar, soruşturmalar, açık oturum ve yazılar ayrı başlıklar hâlinde düzenlenmiştir. Bu bakımdan kaynakça okuyucu için kullanışlı biçimde sınıflandırmıştır.

x. Semih Gümüş, *Öykünün Bahçesi*, İstanbul: Adam Yay., 1999: Semih Gümüş, bu kitabında öyküyle ilgili çeşitli kuramsal yazılarını ve öykü incelemelerini bir araya getirmiştir. Kitapta öykü türünün yapısına ve genel özelliklerine ayrılmış yazılar ilk bölümü, farklı dönemlerden seçilmiş hikâyecilerin eserlerine dönük inceleme yazıları ise ikinci bölümü meydana getirmiştir. Bu şekilde düzenlenen kitap, yazarın, “Öykünün Anlamına Doğru” adını taşıyan bir ön-sözle başlar. Burada kendisinin öykü serüveninden bahseden yazar, kitabın yöntemine de değinir.

Öykünün Bahçesi’nde öykü ve öyküleme kavramlarıyla ilgili dikkat çekici yazılar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan “Bir Anlatı Olarak Kısa Öykü”, çeşitli alt başlıklarla, kısa bir anlatının öğelerini ve bu öğelerin düzenlenişini ele almaktadır. İkinci yazıda ise öykünün iç dünyasıyla birlikte başka türlerle ilişkilerine de değinilmektedir. Öykü eleştirmenlerine olduğu kadar daha bilinçli okuma yapmak isteyen okura ve hatta yazara da ışık tutabilecek nitelikteki yazıların bir diğeri ise “Kısa Öykü Okumak” adını taşımaktadır. Burada ise Semih Gümüş, yazar-eser-okur ilişkisini irdelemektedir. Kısa öyküyü tamamlanmamış ve keşfedilmemiş katmanlardan meydana gelen bir tür olarak gören yazarın, bu katmanları gün yüzüne çıkaran okurun rolüne değinir. Yazar, okurun öneminin gittikçe arttığına ve kısa öykü içinde bu önemin, okuru, zincirin göz ardı edilemez bir halkasına dönüştürdüğünü düşünmektedir.

Semih Gümüş ikinci kısımda ise Vüs’at O Bener, Peride Celal, Füzün ve Cemil Kavukçu gibi öykü yazarlarının eserlerinden hareketle onların Türk hikâyesindeki yerlerini değerlendirmektedir.

xi. Aysu Erden, *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*, İstanbul: Gendaş Kültür, 2002: Aysu Erden’in kısa öykü türüne dilbilimsel eleştiri açısından baktığı bu kitap hem kuramsal bilgiye yer vermesi, hem de uygulamalara gitmesi açısından önemli bir eserdir. Yazarı tarafından “Kısa öykü kuramından sınırlı bir ölçüde yararlanarak, Türk kısa öykü dilinin, metin çalışmaları çerçevesinde ve dilbilim, biçembilim ile yazın eleştirisi ışığında, dizgesel analize giriş yapmayı amaçlayan” bir çalışma olarak değerlendirilen kitap giriş kısmı haricinde üç bölümden meydana gelmiştir.

Birinci bölüm kısa öyküye genel bir bakışı içermektedir. Yazar, burada öncelikle bu türün geçmişi üzerinde durmaktadır. Kısa öyküyle roman arasındaki ilişkiye değinildikten sonra ise türler ve yapısal özellikleri ele alınır. İkinci bölüm ise kitabın asıl konu edindiği hususları kapsar. “Kısa Öykünün Metin Çalışmaları Çerçevesinde Dizgesel Analizi” başlığı altında, girişte bahsedilen üç kurama dayanan uygulamalar mevcuttur. Yazar bu başlık altında, söylem çözümlemesi, eleştirel çözümleme, çözümleyici eleştiri gibi yaklaşımlarla Türk hikâyesinden bazı örnekleri inceler. Metinlere bu şekilde birçok açıdan bakılması, kitabı okur ve öykü eleştirmeni için önemli bir kaynak hâline getirir. Üçüncü ve

son bölümde ise Türk öykücülüğünde 1990'lı yıllar konu edilir. Yazar bu yıllara da dilbilimsel açıdan yaklaşır. Ayrıca minimalist öykülerle şiirsellik boyutu taşıyan öyküler de kitabın bu bölümünde değerlendirmeye tâbi tutulur.

xii. Ömer Lekesiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, İstanbul: Kaknüs Yay., 1998: Ömer Lekesiz'in beş cilt olarak hazırladığı kitap "Öykücüler ve Öykü Anlayışları/Öyküler ve Çözümlemeleri" alt başlığını taşımaktadır. Eser antoloji ve inceleme kitabı olma özelliklerini aynı anda göstermektedir. Yazar da amacının 'çözümlemeli bir öykü antolojisi' meydana getirmek olduğunu söyleyerek kitabın genel yapısını açıklamaktadır.

Yeni Türk Edebiyatında Öykü'de her yazar ayrı bölümler hâlinde incelenmektedir. Yazarın hayatına kısaca değinildikten sonra öykü kitapları da yayın tarihleriyle birlikte verilir. Bu kısımlardan sonra yazarın öykü anlayışının anlamına geçilir. Yazar burada, hikâye yazarının eserlerinden hareketle onun öykü anlayışını ana hatlarıyla ortaya koyar. Bunları yaparken yazar hakkında yapılan değerlendirmelerden faydalanılır. Kitapta ayrıca konu edilen yazarların birer öyküleriyle bunların çözümlemeleri de yer almaktadır. Ömer Lekesiz bunun için öncelikle hikâye metnini vermektedir. Ardından yapılan çözümlemeler de öykü yazarını ve öyküyü aydınlatacak niteliktedir.

xiii. Ali İhsan Kolcu, *Öykü Sanatı*, Ankara: Salkımsöğüt Yay. 2005: *Öykü Sanatı*, öykü türünü tarihçesi, unsurları ve çeşitli tahlilleri ile ele alan geniş kapsamlı bir kitaptır. Ali İhsan Kolcu, öykü türünü çok yönlü bir tavırla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kitabın içerisinde yer alan altı bölümün her biri değişik yaklaşımları kapsamaktadır.

Yazar, bu bölümlere geçmeden önce geniş bir giriş kısmında öykünün tanımıyla tarihçesini verir. Batı ve Türk edebiyatlarında öykünün gelişimini değerlendirir. Öykünün Türk edebiyatındaki yeri ise halk, divan ve yeni Türk edebiyatlarındaki görünüşleriyle belirlenmeye çalışılır.

Öykü Sanatı'nın birinci ve ikinci bölümleri birbirleriyle bağlantılıdır ve öykünün unsurlarıyla öykü anlatım tekniklerini içerir. Üçüncü bölümde olay, durum ve kısa öykü kavramlarıyla, Türk edebiyatından bunlarla ilgili çeşitli örneklerle yer verilir. Ali İhsan Kolcu, kitapta ayrıca öykü çözümlemeleri üzerinde de durmaktadır. Eserin dördüncü bölümünde on dört öykü ve tahlili bulunmaktadır. Yazar, Türk hikâyeciliğinde yeni arayışlara ise beşinci bölümde işaret etmektedir. Türk edebiyatından seçme öykü metinlerinin yer aldığı altıncı bölüm ise kitabın son bölümünü meydana getirmektedir.

Seçilmiş Kaynakça

2000 Yılında Türk Öykü ve Roman Sempozyumu Özel Sayısı, *Dil Dergisi*, Nisan 2000, sy. 90, s. 7-94.

Açıkgöz, Namık, "Hikâyede Teknik, Üslup ve Muhteva", *Türk Edebiyatı*, Kasım 2003, sy. 361, s. 42-45.

- Akay, Hasan, "Ömer Seyfettin'in İdeal Ülkesi: 'Kızıl Elma Neresi?", *Türk Dili*, Haziran 1997, sy. 546, s. 581-591.
- Akman, Cafer, *Tanzimattan Günümüze Türk Hikâyeleri Antolojisi*, İstanbul: Bilge Karınca Yay., 2001.
- Aktürk Şenol, "Reşat Nuri Güntekin'in Hikâyelerinde Yapı ve Tema", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Alangu, Tahir, *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, İstanbul: May Yay., 1968.
- Allende, Isabel, "Kısa Öykü", çev. İnci Asena, *Adam Öykü*, Kasım-Aralık 1997, sy. 13, s. 66-75.
- Andaç, Feridun, "Çağdaş Türk Öykücülüğünün Oluşumu ve Gelişimine Yön Verenler", *Varlık*, Eylül 1993, c. LX, sy. 1032, s. 56-58.
- Andaç, Feridun, "Öykücülüğümüzün Oluşumu Üzerine", *Hürriyet Gösteri*, Nisan 1994, sy. 161, s. 14-16.
- Andaç, Feridun, "Öykünün Labirentlerinde", *Varlık*, Temmuz 1999, c. LXVII, sy. 1102, s. 11-12.
- Andaç, Feridun, "Öykünün Yüzyılı", *Varlık*, Ocak 2000, c. LXVII, sy. 1108, s. 17-19.
- Aral, İnci, "Öykücülüğümüzde Kadın ve Erkek Söylemi", *Varlık*, Mart 2000, c. LXVII, sy. 1110, s. 37-39.
- Argunşah, Hülya, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde İnsan*, Ankara: Bilge Yay., 2003.
- Argunşah, Hülya (Eraydın), "Ömer Seyfettin Külliyatı Tamamlanıyor", *Dergâh*, Aralık 2000, c. XI, sy. 130, s. 12-15.
- Aslankara, M. Sadık, "Öyküde Eylemlenme", *Çağdaş Türk Dili*, Ağustos 1998, c. XI, sy. 126, s. 17-20.
- Aslankara, M. Sadık, "İlk Öykü Kitapları", *Adam Sanat*, Ağustos 2002, sy. 199, s. 105-111.
- Ateş, Kemal, "BİRER ÖYKÜLERİYLE MAUPASSANT VE ÖMER SEYFETTİN", *Türkoloji Dergisi*, 1977, c. VII, s. 149-155.
- Ayata, Yunus, "Bir Hikâyeci: Refik Hâlid Karay", *Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları*, 2004, sy. 13, s. 191-194.
- Aydemir, Cengiz, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Eğitim Değerleri", *Türk Yurdu*, Temmuz 1998, c. XVIII, sy. 131, s. 48-54.
- Bekiroğlu, Nazan, "Hikâyecinin Dünyası ve Tarihin Aynası", *Dergâh*, Kasım 1991, c. II, sy. 21, s. 12-14.
- "Ben Gönen'de Doğdum": *Ömer Seyfettin ve Eserleri Sempozyum Bildirileri 1997*, (düzenleyen: Gönen Belediyesi), Gönen: Gönen Belediyesi Yay., 1998.
- Birinci, Elif, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Toplumu", Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Birsel, Salah, "Öykü Nasıl Yazılır?", *Hürriyet Gösteri*, Mart 1984, sy. 40, s. 15-17.
- Blodgett, Harold, "Kısa Öykü Tekniği", çev. Kemal Atakay, *Adam Öykü*, Ocak-Şubat 1996, sy. 2, s. 58-83.
- Bolat, Salih (der.), *Öykü Yazma Teknikleri, Yaratıcı Yazma Dersleri*, İstanbul: Varlık Yay., 2005.
- Buford, Bill, "Öykü Anlatımının Çekiciliği", çev. Yavuz Yener, *Adam Öykü*, Ocak-Şubat 1997, sy. 8, s. 59-62.

- Buyrukçu, Muzaffer, "Öykü Hakkında Bazı Düşünceler", *Varlık*, Şubat 1983, c. XLVIII, sy. 905, s. 14-15.
- Canbaz, Firdevs, "Türk Öykü Tarihinde Büyük Adım: Küçük Şeyler", *Hece Öykü*, Haziran-Temmuz 2004, sy. 3, s. 65-74.
- Canbaz, Firdevs, "Edebiyat Dünyasına Bir Eleştiri", *Hece Öykü*, Ekim-Kasım 2004, sy. 5, s. 135-142.
- Celal, Metin (haz.), *Türk Edebiyatından Öykü Antolojisi*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2001.
- Cortázar, Julio, "Öykü ile Yakın Çevresi Üstüne", *Adam Öykü*, Temmuz-Ağustos 1996, sy. 5, s. 38-45.
- Cortázar, Julio, "Öyküde Konu", çev. Bülent Kale, *Adam Öykü*, Ocak-Şubat 1999, sy. 20, s. 17-18.
- Culler, Jonathan, "Anlatı", çev. S. Gökçen Ezber, *Adam Öykü*, Ocak-Şubat 1999, sy. 20, s. 19-26.
- Çağın, Sabahattin, "Refik Halid Karay'ın "Şeftali Bahçeleri" ve Çehov'un "Bir Ülkü Adamı" Hikâyelerinin Mukayesesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1998, sy. 9, s. 81-86.
- Çağın, Sabahattin ve Fazıl Gökçek (haz.), *Müsameretname/Emin Nihat*, İstanbul: Özgür Yay., 2003.
- Çağın, Şerife, "Refik Halit Karay'ın 'Eskici' Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Güz 2005 sy. 18, s. 69-81.
- Çalışkan, Sevdâ, "Kısa Öykü Tekniği", *Çağdaş Türk Dili*, c. VI, sy. 77-78, Temmuz-Ağustos 1994, s. 38-45.
- Çelik, Behçet, "F. Celâlettin'in Öyküleri", *Virgül*, Temmuz 1998, sy. 10, s. 68-70.
- Çelik, Mevlüt, "Ahmed Midhat'ın Letaif-i Rivayat Serisi Hikâyelerinde Muhteva ve Yapı", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Çetin, Nurullah, "Modern Öykünün Edebiyatımızdaki Serüveni: Hazırlayıcı Geleneksel Dönem (Başlangıçtan Tanzimat'a Kadar)", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2004, sy. 2, s. 56-67.
- Çetin, Nurullah, "Tanzimat'tan Cumhuriyete Türk Hikâyesine Kısa ve Genel Bir Bakış", *Hece Öykü*, Haziran-Temmuz 2004, sy. 3, s. 57-64.
- Çetin Sema, "Fahri Celal'in Öykücülüğü", Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Apaydın), 2000, 217 s.
- Çetişli, İsmail, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Milli Şuur", *Türk Yurdu Özel Sayı*, Mart-Nisan-Mayıs 1999, c. XIX, sy. 139-141, s. 203-211.
- Çetişli, İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş 2, Hikâye Romanı Tiyatro*, Ankara: Akçağ Yay., 2004.
- Çiftlikçi, Ramazan, "Türk Hikâye ve Romanı Üzerine Ülkemizde Yapılan Başlıca Çalışmalar", *Türk Yurdu*, Mayıs-Haziran 2000, c. XX, sy. 153/154, s. 36-44.
- Çokum, Sevinç, "Ömer Seyfettin ve Sanatı", *Türk Edebiyatı*, Nisan 1980, sy. 78, s. 24-27.
- Demir, Yavuz, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Bulgar Zulmü", *Türk Edebiyatı*, Aralık 1987, c. XIV, sy. 170, s. 57-60.
- Demir, Yavuz, *İlk Dönem Türk Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi*, İstanbul: Dergâh Yay., 2002.

- Demirtürk, Lale, "Kısa Öykü Estetiğine Kuramsal Yaklaşım", *Argos*, Ağustos 1980, c. II, sy. 24, s. 74-78.
- Demirtürk, Lale, "Kısa Öykü Grameri", *Çağdaş Türk Dili*, Ekim 1992, c. V, sy. 56, s. 20-23.
- Dino, Güzin, "Tanzimat'tan Sonra Gerçekçiliğe Doğru", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1951 c. IX, sy. 3, s. 189-199.
- Dizdaroğlu, Hikmet, "Nâbizâde Nâzım'ın Hikâyeleri", *Türk Dili*, c. X, sy. 120, Eylül 1961, s. 891-895.
- Dizdaroğlu, Hikmet, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Öykücülüğü", *Türk Dili Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, Temmuz 1975, sy. 286, s. 53-65.
- Dizdaroğlu, Hikmet, "Uşaklıgil'in Öykülerinde Mutsuzluk", *Ulusal Kültür*, Temmuz 1978, c. I, sy. 1, s. 95-104.
- Doğan, Musa, "Hikâye Kavramı ve Meseleleri", *Divan*, Mayıs 1979, c. I, sy. 7, s. 12-14.
- Doğan, Musa, "Hikâye Kavramı ve Meseleleri", *Divan*, Haziran 1979, c. I, sy. 8, s. 21-22.
- Doğru, Tayfun, "Ahmet Rasim'in Hikâyeler: Metin-Tahlil-İndeks", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2003.
- Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.
- Duymaz, Recep, "Muhayyemat'ın Anlatı Geleneğimizdeki Yeri", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2004, sy. 2, s. 84-91.
- Enginün İnci, Zeynep Kerman, "Türkçe'de Maupassant", *Türkiyat Mecmuası*, 1977-1979, c. XIX, s. 255-275.
- Enginün, İnci, "Ömer Seyfeddin'in Hikâyeleri", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992, s. 37-49.
- Enginün, İnci, "Ömer Seyfettin ve Çocuklar", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Dergâh Yay., 1998, s. 409-415.
- Ercilasun, Bilge, "Herkesin İçtiği Su", *Töre*, Mart 1982, c. 11, sy. 130, s. 56-59.
- Ercilasun, Bilge, "Hikâye Hakkında Bir Mülâkat", *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 2*, Ankara: Akçağ Yay., 1997, s. 644-650.
- Erden, Aysu, "Öyküde Bütüncül Düzeni (Schema) Oluşturan Olgulara ve Düşünsel Akımlara Dilbilimsel Yaklaşım Yöntem ve Uygulama", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Aralık 1998, c. XV, sy. 2, s. 9-26.
- Erden, Aysu, "Öyküde Şiirsellik Boyutu Üzerine", *Ana Dili*, Ekim-Kasım-Aralık 2000, sy. 19, s. 67-86.
- Ergülen, Haydar, "Bir Hikâyenin Hâlleri", *Yom Sanat*, Ocak-Şubat 2003, sy. 10, s. 100-103.
- Ertop, Konur, "Romancılığımız ve Öykücülüğümüz", *Hürriyet Gösteri*, Aralık 1984, sy. 49, s. 43-46.
- Ertop, Konur, "Öyküye ve Romana İlişkin Notlar", *Milliyet Sanat*, Aralık 1991, sy. 278, s. 10-13.
- Fahri Celâl, "Tenkid: Üç Hikâye", *Nedim*, 1 Mayıs 1335/1919, sy. 14, s. 218-219.
- Ferguson, Suzanne, "Kısa Öykünün Türler Sıralanımındaki Yükselişi", çev. S. Gökçen Ezber, *Adam Öykü*, sy. Mart-Nisan 1998, s. 40-53.
- Friedman, Norman, "Kısa Öyküyü Kısa Yapan Nedir?", çev. Ş. Gökçen Ezber, *Adam Öykü*, Eylül-Ekim 1998, sy. 18, s. 31-44.

- Gece, K. Ahmet, "Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Hikâyelerinde Kelime Grupları ve Söz Dizimindeki Fonksiyonları", *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Aralık 1992, sy. 7, s. 45-57.
- Gençosmanoğlu, Niyazi Yıldırım, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Destan Unsurları", *Türk Edebiyatı*, Nisan 1980, sy. 78, s. 30-32.
- Göçgün, Önder, "Ömer Seyfeddin'in Hikâyelerinde Destanî Ruh Unsurları", *Türk Kültürü*, Aralık 1984, c. XXII, sy. 260, s. 809-825.
- Gökçalp, G. Gonca, "Tanzimat Edebiyatında Gelenekten Gelen Unsurlar (Sözlü Kültür Et-kileri Doğrutusunda XIX. Yüzyıl Anlatılarında Yapı: Konu, Kugu, Öykü, Kişi)", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 1999.
- Gökçek, Fazıl, "Tanzimat Dönemi Roman ve Hikâyelerinde Kadın-Erkek İlişkilerinin Düzenlenişi ile İlgili Bazı Tespitler", *Türk Yurdu*, Mayıs-Haziran 2000, c. XX, sy. 153/154, s. 126-132.
- Gökçek, Fazıl, "Müsameretname Yayınlandı (mı?)", *İlmî Araştırmalar*, Bahar 2003, sy. 15, s. 151-160.
- Gökdemir, Ayvaz, "Şimeler (Ömer Seyfettin'in Hikâyesi Üzerine)", *Töre*, Mart 1982, c. XI, sy. 130, s. 36-42.
- Gözler, Fethi, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki Özellikler", *Millî Kültür*, Ekim 1982, sy. 36, s. 56-63.
- Gözler, Fethi (haz.), *Millî Hikâyeler Antolojisi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1988.
- Güler, Mehmet, "Öykücülüğümüz ve Anadolu", *Adam Öykü*, Temmuz-Ağustos 2003, sy. 47, s. 60-66.
- Gümüş, Semih, "Kısa Öykü Okumak", *Adam Sanat*, Kasım 1992, sy. 84, s. 29-32.
- Gümüş, Semih, "Bir Anlatı Olarak Kısa Öykü", *Adam Öykü*, Kasım-Aralık 1996, sy. 7, s. 106-115.
- Gündüz, Osman, "Meşrutiyet Yıllarında Anti-Feminist Bir Hikâyeci Selahaddin Enis", *Türk Dili*, Mart 1988, c. LV, sy. 435, s. 166-170.
- Gürel, Zeki, "Ömer Seyfettin'in Tarihi Hikâyeleri Etrafında", *Millî Kültür*, Haziran 1980, c. II, sy. 1, s. 42-48.
- Gürel, Zeki (haz.), *Ömer Seyfettin: Tarihi Hikâyeler Eskimeyen Kahramanlar*, İstanbul: Hamle Basın-Yayın, 1997.
- Gürel, Zeki (haz.), *Ömer Seyfettin: Tarihi Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Hamle Basın-Yayın, 1997.
- Hammick, Gerorgina, "Kısa Öykü Adına Bir Savunma", çev. Yurdanur Salman, *Adam Öykü*, Mayıs-Haziran 1996, sy. 4, s. 64-68.
- Hançerlioğlu, Orhan, *Türk Hikâyeciliği*, İstanbul: Kardeşlik Mahfili Yay., 1957.
- Harmancı, Abdullah, "Hikâyecinin Zihninden Geçenler", *Dergâh*, Haziran 2001, c. XII, sy. 136, s. 3-4.
- Harmancı, Mehmet, "Kargaşadan Kavramsala Kısa Öykü", *Hece Öykü*, Şubat-Mart 2004, sy. 1, s. 67-69.
- Harmancı, Abdullah, "Hikâyeyi Hikâye Yapan Şey", *Dergâh*, c. XII, sy. 134, s. 3-4.
- Has-Er, Melin, "Ömer Seyfeddin'in Hikâyelerinde Muhteva", *Türk Edebiyatı*, Nisan 1997, c. XXV, sy. 282, s. 39-40.
- Hazer, Gülsemin, "Kadın Öykü Yazarının Bireysel ve Kurgusal Sorunları", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2005, sy. 8, s. 45-55.

- Huyugüzel, Ö. Faruk, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1982.
- Huyugüzel, Ömer Faruk, "Halit Ziya'nın İzmir'de Yazdığı Büyük Hikâyelerde Yapı ve Üslup Özellikleri", *V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, Tebliğler*, 1985, c. I, s. 131-140.
- İssi, Ahmet Cüneyt, "Hikâyeci Fahri Celâl (Göktulga)", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2004, sy. 2, s. 127-135.
- İşildak, Müjde, "Meşrutiyet Dönemi (1908-1922) Roman ve Hikâyelerinde Kadın ve Kadın Eğitimi", Yüksek Lisans Tezi, 9 Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.
- İleri, Selim, "Öykünün Abecesi", *Yeni Ufuklar*, Mayıs 1974, c. XXI, sy. 248, s. 39-43.
- İleri, Selim, "Öykü ve Giz", *Türk Dili*, Haziran 1975, c. XXXI, sy. 285, s. 409-416.
- İleri, Selim, "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili*, Temmuz 1975, c. XXXII, sy. 286, s. 2-29.
- İslâm, Ayşenur, "Başlangıcından Günümüze Modern Türk Hikâyesi", *Türk Yurdu Özel Sayı*, Ekim 1998, c. XVIII, sy. 134, s. 133-144.
- İslam, Ayşenur Külahlıoğlu, "Modern Türk Hikâyesinin Kısa Tarihi", *Türkler Ansiklopedisi*, c. XVIII, s. 205-219, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002.
- Kafalı, Mustafa, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Tarih", *Türk Edebiyatı*, Nisan 1980, sy. 78, s. 28-30.
- Kakıncı, Tarık Dursun, "Hikâyelerimizin Ana Damarları", *Yeni Düşün*, Ağustos 1987, sy. 40, s. 34-37.
- Kaplan, Mehmet, "Mahalleye Mevkuf", *Yol*, 29 Mart 1966, sy. 16, s.15.
- Kaplan, Mehmet, "Ondört Yaşında Bir Adam (Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Aynı İsimli Öyküsü Üzerine)", *Milli Kültür*, Ocak 1981, c. II, sy. 6-7-8, Kasım-Aralık 1980, s. 36-40.
- Kaplan, Mehmet, "Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?", *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, İstanbul: Dergâh Yay., 1999, s. 243-249.
- Karaburgu, Oğuzhan, "Reşat Nuri Güntekin'in Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme", Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Karabulut, Özcan (haz.), *Öykünün Penceresinden: Ankara Öykü Günleri*, İstanbul: Era, 1998.
- Karadeniz, Abdurrahim, "Öykü Tekniği", *Hece Öykü*, Şubat-Mart 2004, sy. 1, s. 61-66.
- Karadeniz, Abdurrahim, "Yeni Anlatı Geleneğinin Başında Müsâmeretnâme", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2004, sy. 2, s. 92-95.
- Karakartal, Oğuz, "Müftüoğlu'nun Çanakkale Hikâyesi: 'Sümbül Kokusu'", *Türk Edebiyatı*, Mart 1989, sy. 185, s. 29-30.
- Kaş, Ali, "Yakup Kadri'de Öykü Yapısı ve Maupassant Tekniği", *FDE*, Ocak 1980, c. II, sy. 6, s. 19-27.
- Kavcar, Cahit, "Ömer Seyfettin'in 'Efruz Bey' Tipi", *Türk Kültürü*, Aralık 1984, c. XXII, sy. 260, s. 826-832.
- Kerman, Zeynep, "Halid Ziya Uşaklıgil'in Hikâyeleri", *Milli Kültür*, Şubat 1982, c. III, sy. 9, s. 6-8.
- Kerman, Zeynep, "Sami Paşazade Sezai'nin Roman ve Hikâyelerinde Kuş Motifi", *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Ankara: Akçağ Yay., 1998, s. 52-60.

- Kerman, Zeynep, "Sami Paşazade Sezai'de Köylü", *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, 1. baskı, Ankara: Akçağ Yay., 1998, s. 61-66.
- Kırıcı, Emine, "Muhayyelât-ı Aziz Efendi ve Türk Halk Masalları", *Milli Folklor*, Mart 1990, c. I, sy. 5, s. 43-45.
- Kocagöz, Samim, "Niçin Öykü, Niçin Roman?", *Çağdaş Eleştiri*, Mayıs 1984, c. III, sy. 5, s. 10-12.
- Kocatürk, Vasfi Mahir (haz.), *Hikâye Defteri: Dede Korkut'tan Bugüne Kadar Türk Edebiyatından Seçilmiş En Güzel Hikâyeler*, Ankara: Buluş Yayınevi, 1958.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, "Hikâye, Roman", *Yeni Ufuklar*, c. I, sy. 3-4, s. 138-140.
- Kolcu, Ali İhsan, *Tanzimat Edebiyatı II: Hikâye ve Roman*, Erzurum: Bakanlar Matbaacılık, 1999.
- Kökten, Uğur, "Memleket Hikâyeleri'nin Yüzü ve Tersî", *Argos*, Ocak 1990, c. II, sy. 17, s. 57-60.
- Kültür, İrem, "Servet-i Fünun Devri Roman ve Hikâyelerinde Kadın ve Kadın Eğitimi", Yüksek Lisans Tezi, 9 Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003.
- Lawrence, James Cooper, "Bir Kısa Hikâye Kuramı", çev. Lâle Demirtürk, *Türk Dili*, Eylül 1989, c. LVIII, sy. 454, s. 206-216.
- Lekesiz, Ömer, "Türk Öykücülüğünün Yüzyıllık Hikâyesi", *Dergâh*, Aralık 1998, c. IX, sy. 106.
- Lekesiz, Ömer, "Yeni Türk Edebiyatında Kadın Öykücüler", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2005, sy. 8, s. 39-44.
- Marler, Robert F., "Hikâyeden Kısa Hikâyeye", çev. Ümare Yazar, *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2005, sy. 8, s. 128-142.
- Matthews, Brander, "Kısa Hikâyenin Felsefesi", çev. Ü. Ümare Yazar, *Hece Öykü*, Aralık-Ocak 2004, sy. 6, s. 73-78.
- Mehmet Rauf, "Tarih-i Hikâye", *Mekteb*, 15 Ağustos-21 Teşrin-i Sâni 1313/27 Ağustos-3 Aralık 1896, s. 48-62.
- Mehmed Rauf, "Halid Ziya ve Hikâyeleri", *Servet-i Fünun*, 2 Teşrin-i Sani 1316, sy. 505, s. 170-172.
- Mert, Necati, "Öykü ve Fotoğraf", *Hece Öykü*, Şubat-Mart 2004, sy. 1, s. 76-77.
- Mert, Necati, "Ömer Seyfettin'in Dönemi, Ülküsü ve Öyküleri", *Hece Öykü*, Haziran-Temmuz 2004, sy. 3, s. 79-84.
- Metin, Ali K., "Hikâyenin Serencamı", *Dergâh*, Ekim 2001, c. XII, sy. 140, s. 11, 21-22.
- Meyerhoff, Hagen, "Kısa Öykü", çev. Arif Ünal, *Hece Öykü*, Aralık-Ocak 2004, sy. 6, s. 79-86.
- Miller, S. E., B. Slote, "Kısa Öykü Üzerine Notlar", çev. Yurdanur Salman, *Metis Çeviri*, 1990, sy. 12, s. 24-29.
- Miskioğlu, Ahmet, "Öykü Tekniğinde Devrim (Sait Faik Abasıyanık ile Ömer Seyfettin'in Öyküleri Üzerine)", *Amatör Sanat*, Haziran 1984, c. I, sy. 7, s. 10-11.
- Mutluay, Rauf, "Hikâye Roman İlişkisi", *Yeni Edebiyat*, Aralık 1969, sy. 2, s. 12-13.
- Nayır, Yaşar Nabi, Mustafa Haydar ve Mehmet Sunullah Arısoy (haz.), *Başlangıcından Bugüne Türk Hikâye Antolojisi*, İstanbul: Varlık Yay., 1967.
- Neuse, Erna Kritsch, "Kısa Öykü: Modern Yazında Biçim Deneyi", çev. Çağlar Tanyeri Ergland, *Metis Çeviri*, 1990, sy. 12, s. 42-49.

- O'Connor, Frank, "Yalnız ve Kişisel Bir Sanattır Öykü", çev. Haluk Şahin, *Devinim* 60, Ağustos 1965, sy. 7, s. 59.
- Okay, Orhan, "Hikâye ve Roman", *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yay., 2005, s. 67-71.
- Okay, Orhan, "Emin Nihad Bey: Müsameretname", *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, 1. baskı, İstanbul: Dergâh Yay., 2005, s. 100-107.
- Okay, Orhan, "Ahmed Midhat: Letâif-i Rivayat'tan Felsefe-i Zenan", *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yay., 2005, s. 107-115.
- Okyay, Leyla Ruhan, "Öyküde Mekân", *Adam Öykü*, Mayıs-Haziran 2000, sy. 28, s. 83-89.
- Okumuş, Salih, "Emin Nihat Bey'in Müsameret-name Adlı Eserinin Günümüz Alfabesine Aktarılması (1-4 Hikâyeler)", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Okumuş, Salih, "İlk Hikâyecilerimizden Emin Nihad Bey ve Müsâmeret-Nâme Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 1999, c. I, sy. 2, s. 215-226.
- Okumuş, Salih (haz.), *Müsâmeret-nâme: Emin Nihat Efendi*, İstanbul: Şûle Yay., 2002.
- Olguç, Nazeli, "II. Meşrutiyet Dönemi Hikâyelerinde Aile", Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Önertoy, Olcay, "Küçük Hikâye Yazarı Olarak Ömer Seyfettin", *Türkoloji Dergisi*, 1972, c. IV, sy. 1, s. 137-145.
- Örik, Nahit Sırrı, *Roman ve Hikâye Hakkında Bir Kalem Denemesi*, İstanbul: Varlık Neşriyatı, 1933.
- Özdemir, Emin, *Yazınsal Türler*, Ankara: Ümit Yay., 1994.
- Özdemir, Mehmet, "Ömer Seyfettin ve Hikâyelerinin Sosyolojik Açından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi", *Ankara Ticaret Odası Dergisi*, Şubat 1976, sy. 2, s. 26-35.
- Özel, Semiha, "Edebiyat Nazariyatı Açısından Hikâye Türü", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Öztürk, Tuncay, "Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri ve Hikâyeciliği", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Pickering, Jean, "Zaman ve Kısa Hikâye", çev. Ümare Yazar, *Hece Öykü*, Haziran-Temmuz 2004, sy. 3, s. 112-119.
- Polat, Nâzım H., "Ömer Seyfettin'in İlk Hikâyesi", *Türk Dili*, Mayıs 1998, sy. 557, s. 444-450.
- Pritchett, V. S. , "Kısa Öykü Üstüne", çev. Almıla Özdek, *Adam Öykü*, sy. Mart-Nisan 1998, s. 37-39.
- Raşa, Sevim Gündüz, *Öykü ve Roman Yazma Sanatı*, İstanbul: Toroslu Kitaplığı, 2003.
- Ricardou, Jean, "Öyküleme Zamanı-Öykü Zamanı", çev. Salah Bırsel, *Türk Dili*, Mart 1971, c. XXIII, sy. 234, s. 596-603
- Sağlık, Şaban, "Şiir ile Hikâye Arasındaki Geçişler", *Dergâh*, Aralık 2005, c. XVI, sy. 190, s. 12-16.
- Savran, Nurdoğan, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Kültür Yapılarının Değerlendirilmesi ve Grimas Göstergebilim Metoduna Göre Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi", Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

- Sayın, Şârâ, "Her Kısa Öykü Kısa Öykü mü?", *Çağdaş Eleştiri*, Mayıs 1984, c. III, sy. 5, s. 19-22.
- Sazyek, Hakan, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Hikâyeleri ve Türk Hikâyeciliğine Katkıları", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- Sazyek, Hakan, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Hikâyeleri Aracılığıyla Vaka Kuruluşuna Bir Yaklaşım", *Türk Dili*, Eylül 1989, sy. 453, s. 125-130.
- Sazyek, Hakan, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Hikâyelerinde Zaman Ögesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1990, c. XXXIV, sy. 1-2, s. 241-249.
- Sazyek, Hakan, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Öykücülüğü", *Adam Öykü*, Ocak-Şubat 1998, sy. 14, s. 113-123.
- Selimoğlu, Zeyyat, "Öykü Üzerine", *Türk Dili*, Ocak 1975, c. XXXI, sy. 280, s. 17-18.
- Singleton, John, "(Kısa) Öykü", çev. Yurdanur Salman ve Deniz Hakyemez, *Adam Öykü*, Ocak-Şubat 2001, sy. 32, s. 42-46.
- Solok, Cevdet Kudret, *Türk Hikâye ve Roman Antolojisi*, İstanbul: Nebiloğlu Yay., 1945.
- Solok, Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İstanbul: Varlık Yay., 1965.
- Su, Hüseyin, *Öykümüzün Hikâyesi*, İstanbul: Hece Yay., 2000.
- Su, Hüseyin, "Hikâye Anlatıcısı", *Hece Öykü*, Şubat-Mart 2004, sy. 1, s. 55-60.
- Suner, Nermin, "Millileşme Devri Türk Hikâyeciliği Hakkında Bir Örnek Ahmet Hikmet Müftüoğlu 1870-1927", *Türk Edebiyatı*, Temmuz 1996, c. XXIV, sy. 273, s. 15-16.
- Sümeýra, Cemile ve Köksal Alver, "Kadın Öykücüler ve Toplumsal Hayat", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2005, sy. 8, s. 74-84.
- Şengül, Mehmet Bakır, "Refik Halit Karay'ın Hikâyelerinde Sosyal Tenkit", Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Taner, Haldun, "Hikâye ve Hikâyecilik Üstüne", *Milliyet Sanat Dergisi*, Nisan 1987, sy. 165, s. 22-23.
- Taner, Refika ve Asım Bezirci (haz.), *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler: Yazarlar, Eserleri, Hikâye Özetleri, Eleştiriler, Kaynaklar*, İstanbul: Gözlem Yay., 1981.
- Tansel, Fevziye Abdullah, "Halid Ziya Uşaklıgil'in Hayatından Mühlhem Küçük Hikâyeleri", *Ülkü*, Nisan 1940, c. XV, s. 86.
- Tansel, Fevziye Abdullah, "Ahmet Mithat Efendi'nin Garb Dillerinden Tercüme Roman ve Küçük Hikâyeleri", *Tercüme*, c. II, sy. 60, Nisan-Mayıs-Haziran 1955, s. 109-121.
- Tansel, Fevziye Abdullah, "Hikâye", *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1971. c. XIX, s. 231-237.
- Tarım, Rahim, *Mehmed Rauf: Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Akçağ Yay., 2000.
- Todorov, Tzveton, "Öyküleme Sözdizimi", çev. Salah Birsnel, *Türk Dili*, Mart 1971, c. XXIII, sy. 234, s. 675-682.
- Topçuoğlu, Ümit Sinan (der.), *Milli Mücadele Hikâyeleri*, İstanbul: Dede Korkut Yay., 1973.
- Topses, Gürsen, "Ömer Seyfettin'in 'Vire' Öyküsü", *Alan 67*, Haziran 1967, sy. 3, s. 11-14.
- Tosun Necip, "Öyküde Açıklık Kapalılık", *Hece*, c. II, sy. 9, Eylül 1997, s. 37-38.
- Tosun, Necip, "Öyküde Bilinç Akımı", *Hece*, c. III, sy. 15, Mart 1998, s. 12-14.
- Tosun, Necip, "Şiirden Romana Kısa Öykü", *Hece Öykü*, Şubat-Mart 2004, sy. 1, s. 70-75.

- Tosun, Necip, "Geleneğin Penceresinden Öykü", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2004, sy. 2, s. 80-83.
- Tosun, Necip, "Kadın Öykücülerde Cinsellik ve Kadının Kimlik Arayışı", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2005, sy. 8, s. 93-100.
- Törenek, Mehmet, *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, İstanbul: Kitabevi, 1999.
- Tural, Sadık Kemal, "Kısa Hikâyeciliğimiz Açısından Halit Ziya Uşaklıgil", *Türk Dili*, Ocak 1996, sy. 529, s. 103-106.
- "Türk Hikâyesinde Yeni Yönelişler", *Dergâh*, c. XVI, sy. 1, Mart 1990, s. 5-7.
- "Türk Öykücülüğü Özel Sayısı", *Türk Dili*, Temmuz 1975, c. XXXII, sy. 286, s. 1-410
- Türkan, Kadriye, "Ömer Seyfeddin'in Eski Kahramanlar ve Yeni Kahramanlar Serisi Hikâyelerinin Karşılaştırması", *Türk Edebiyatı*, Mayıs 2000, c. XXVIII, sy. 319, s. 57-58.
- Türkan, Mehmet, "İlk Hikâye ve Romanlarda Kölelik-Hürriyet Meselesi", *İslâmi Edebiyat*, Ekim-Kasım-Aralık 1993, sy. 22, s. 27-29.
- Uç, Himmet, "Peyami Safa'nın Küçük Hikâyelerine Bir Bakış Açısı", *Millî Eğitim*, Haziran 1989, sy. 86, s. 35-39.
- Uç, Himmet, *Mehmet Celâl'in Hikâye ve Romanları*, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2000.
- Uçan, Hilmi, "Kısa Öyküye Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi", *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, sy. 14, s. 197-207.
- Uğurcan, Sema, "Ömer Seyfeddin'in Hikâyelerinde Mekân ve Zaman Fikri", *Türk Kültürü* Aralık 1984, c. XXII, sy. 260, s. 800-818.
- Uyar, Tomris, "Hikâyede Olay", *Yeni Edebiyat*, Temmuz 1971, c. 2, sy. 9, s. 17-19.
- Uyar, Tomris, "Hikâyede Yoğunluk", *Yeni Dergi*, Ocak 1972, c. 8, sy. 88, s. 19-28.
- Uyar, Tomris, "Hikâye Kişisinin Değişmesi", *Yeni Dergi*, Şubat 1973, c. IX, sy. 101, s. 13-19.
- Yabuz, Yasemin, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Rüya", *Türk Dili*, Mart 2002, c. LXXXII, sy. 603, s. 257-265.
- Yalçın, Güler Ülkü, "Bir Öykünün Şematik Yapısı Bakımından Anatomisi", *Türk Dili*, Eylül 1996, sy. 537, s. 282-293.
- Yalçın, S. Dilek, "Türk Edebiyatında Kısa Hikâye Hakkında Yapılan Çalışmalar", *Türkbilgi*, 2002/3, Nisan 2002, s. 106-129.
- Yetkin, Suut Kemal, "Niçin Roman Değil de Hikâye", *Türk Dili*, Temmuz 1954, c. III, sy. 34, s. 565-566.
- Yıldırım, Ercan, "Kadın Öykücülerin Konu Seçimleri", *Hece Öykü*, Nisan-Mayıs 2005, sy. 8, s. 56-73.
- Yılmaz, Ayfer (haz.), *Türkçenin Klasiklerinden Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1998.
- Yılmazcan, Hazar Murat, "XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Batı Etkisiyle Başlayan ve Gelişen Türler", Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Yörükhan, Ünal, "Anlatıbilimsel Açıda Öykü ve Olay Örgüsü", *Yom Sanat*, Mayıs-Haziran 2002, sy. 6, s. 7-12.
- Wright, M. Austin, "Kısa Öyküyü Tanımlama Üzerine: Tür Sorunu", çev. Taner Karakoç, *Adam Öykü*, Mayıs-Haziran 1998, sy. 16, s. 19-26.

The Main Trends of Turkish Story From its Beginning to the Republican Era

Ayşe DEMİR

Abstract

The birth of modern story in Turkish literature goes back to the 19th century. The traditional stories that separated into the classical and the folk literatures were gradually replaced by their counterparts in the western literature starting from the second half of the 19th century. The old and new styles were intertwined within the body of the first products in parallel to the characteristic structure of the period. However, the strict definition of the direction of Turkish literature also influenced the direction of the story. By the end of the 19th century, one could talk about fundamental transformations within the genre. As such, the 19th and 20th centuries have witnessed various turning points in terms of the Turkish stories. The interval between the Tanzimat and the Republic are quite definitive in terms of the development of Turkish literature and the story. One needs to be well informed about this period in which the story was re-born as a genre in order to be able to rightfully evaluate the contemporary story and literature.

Keywords: Turkish Literature, Story, Ömer Seyfettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Servet-i Fünun.

Başlangıcından Cumhuriyete Kadar Ana Çizgileriyle Türk Hikâyesi

Ayşe DEMİR

Özet

Türk edebiyatında modern hikâyenin doğuşu XIX. yüzyıla dayanır. Klasik edebiyat ve halk edebiyatları içerisinde iki çizgi hâlinde devam eden geleneksel hikâyeler, yerlerini bu XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı edebiyatlarındaki örneklerine benzer ürünlere bırakmaya başlamıştır. Verilen ilk eserlerde, dönemin karakteristik yapıyla paralel olarak eski ve yeni biçimler iç içedir. Ancak Türk edebiyatının ilerleyeceği istikamet keskinleşmesi hikâyeye de yön vermiştir. XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde türün köklü değişimler geçirdiğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan bu yüzyıl ve yirminci asrın başları Türk hikâyeciliği açısından birçok dönüm noktasının yaşandığı zaman dilimleri olmuştur. Tanzimat'tan Cumhuriyet dönemine kadar geçen süre Türk edebiyatı ve hikâye için belirleyicidir. Günümüz edebiyatını ve hikâyesini değerlendirebilmek için hikâye türünün âdeta yeniden doğduğu bu süreci iyi bilmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Hikâye, Ömer Seyfettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Servet-i Fünun.